

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume: 11 | Sayı/Issue: 1 | Haziran/June 2025

GÖÇ

ARAŞTIRMALARI Dergisi

THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume: 11 | Sayı/Issue: 1 | Haziran/June 2025

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
BAŞKANLIĞI

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ/THE JOURNAL OF MIGRATION STUDIES

Cilt/Volume: 11 | Sayı/Issue: 1 | Haziran/June 2025

E-ISSN: 3062-1151

ISSN: 2149-5548

GÖÇ İDARESİ BAŞKANLIĞI ADINA SAHİBİ/OWNER

Dr. Hüseyin KÖK (Başkan-Göç İdaresi Başkanlığı)

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ/MANAGING EDITOR

Aykut EŞ (Göç Uzmanı-Göç İdaresi Başkanlığı)

EDİTÖRLER/EDITORS

Baş Editör/ Editor-in-Chief: Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Editör/Editor: Aykut EŞ

Editör/Editor: Muhammet Mert ÖZDEMİR

YAYIN KURULU BAŞKANI/CHAIR OF THE EDITORIAL BOARD

Dr. Hüseyin KÖK (Başkan-Göç İdaresi Başkanlığı)

YAYIN KURULU ÜYELERİ/MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

Burak YAŞAR (Daire Başkanı-Göç İdaresi Başkanlığı)

Gamze Gül ÇAKIR (Birinci Hukuk Müşaviri-Göç İdaresi Başkanlığı)

Muhammet Şükrü PEKPAK (Daire Başkanı-Göç İdaresi Başkanlığı)

Osman KORAMAZ (Daire Başkanı-Göç İdaresi Başkanlığı)

(Yayın kurulu üyelerimiz alfabetik isim sırasına göre listelenmiştir/Our editorial board members are listed in alphabetical order)

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD

Ahmet İÇDUYGU (Prof. Dr.-Koç Üniversitesi)

Ali Zafer SAĞIROĞLU (Doç. Dr.-Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Atilla TOROS (Vali-Mersin Valiliği)

Ayselin YILDIZ (Prof. Dr.-İstinye Üniversitesi)

Damla BAYRAKTAR AKSEL (Doç. Dr.-Bahçeşehir Üniversitesi)

Merve Deniz PAK GÜRE (Doç. Dr.-Başkent Üniversitesi)

Murat DEMİRCİ (Doç. Dr.-Koç Üniversitesi)

Orhan DENİZ (Prof. Dr.-Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Osman Can ÜNVER (Prof. Dr.-İstinye Üniversitesi)

Özgü YOLCU (Doç. Dr.-İstanbul Üniversitesi)

Saime ÖZÇÜRÜMEZ (Prof. Dr.-Başkent Üniversitesi)

Zeynep Derya TARMAN (Prof. Dr.-Koç Üniversitesi)

(Danışma kurulu üyelerimiz alfabetik isim sırasına göre listelenmiştir/Our advisory board members are listed in alphabetical name order)

YÖNETİM YERİ/CONTACT

Adres/Address: Çamlıca Mahallesi, 122. Sokak, No:4, Yenimahalle/Ankara

Telefon/Phone: 0312 422 05 00

E-pota/E-mail: gam@goc.gov.tr

Genel ağ/Web: www.goc.gov.tr

YAYIN TÜRÜ/PUBLICATION TYPE

Yaygın Sürekli

© Göç İdaresi Başkanlığı yayınlarının her hakkı saklıdır. Bu yayınlar izin alınmaksızın ticari amaçlarla kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve yayınlanamaz. Ancak ticari amaçlar dışında, kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir. Göç Araştırmaları Dergisinde yayınlanan makalelerde görüş ve fikirler yazarına aittir.

Resmi görüşü yansıtmaz.

Göç Araştırmaları Dergisi 6 (altı) ayda bir yayımlanır.

Hakemli bir dergidir.

İÇİNDEKİLER

ARAŞTIRMA MAKALALARI

“Sınırları Aşan Bellek”: Ahıska Sürgününün Kuşaklar Arası Diyalogları1

“Memory Beyond Borders”: Intergenerational Dialogues Of The Meskhetian Exile

• Selda GEYİK YILDIRIM • Elif Nur UZUN

**Göç Olgusu İle İlgili Kavramlara İlişkin Eksik – Yanlış Bilgilerin Nedenleri Üzerine
Nitel Bir Araştırma: Mardin İli Örneği.....19**

*A Qualitative Research On The Reasons Of Incomplete - Incorrect Information Regarding
Concepts Related To The Phenomenon Of Migration: The Case Of Mardin Province*

• Mehmet DEĞİRMENCİ

DERLEME MAKALELER

Küresel İklim Değişikliğinin Dünyada Düzensiz Göçler Üzerindeki Yeri38

The Impact Of Global Climate Change On Irregular Migration In The World

• İbrahim YILDIZ

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ YAYIN İLKELERİ VE YAZIM KURALLARI

Göç Araştırmaları Dergisi Yayın İlkeleri57

Göç Araştırmaları Dergisi Yazım Kuralları.....61

“SINIRLARI AŞAN BELLEK”: AHISKA SÜRGÜNÜNÜN KUŞAKLAR ARASI DİYALOGLARI

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 22 Mayıs 2025

Makale Kabul Tarihi: 1 Temmuz 2025

Yazar Bilgileri:

• Selda GEYİK YILDIRIM

Kafkas Üniversitesi

seldagykyldrm@gmail.com

ORCID: [0000-0002-4277-6048](https://orcid.org/0000-0002-4277-6048)

• Elif Nur UZUN

Kafkas Üniversitesi

psk.elifuzn@gmail.com

ORCID: [0009-0001-5623-8371](https://orcid.org/0009-0001-5623-8371)

Öz

Arka plan: Ahıska Türkleri sürgüne uğramış Türk topluluklarından biri olarak farklı bağlamlarda literatürde yer almış ve özellikle sürgün, zorunlu göç, etnisite, kültürel ve dini kimlik, aidiyet, uyum, zincirleme göç, göçmen iskânı, toplumsal hafıza, Sovyetler, Türkiye, Gürcistan, ABD, Kafkasya, Fergana Olayları ile ilişkili konularda teorik ve uygulamalı incelemelerde yer edinmiştir. Bununla birlikte Kaçakaçlık adı verilen sürgün emareleri sonrası Ahıska'dan zorunlu olarak göç eden Ahıska Türkleri ve sonraki kuşakları özelinde yapılan bilimsel incelemeler sınırlı sayıda kalmıştır. Kars'ta yaşayan Ahıska Türkleri üzerine ise bu konu özelinde yapılan herhangi bir çalışma mevcut değildir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı Kars'ta yaşayan Ahıska Türklerinin göç hikâyelerini derleyerek anavatana yakın bir coğrafyadaki deneyimlerinin nasıl olduğunu, göç sonrası yaşam deneyimleri, sürgünün ve Kaçakaç göçünün etkileri, aidiyetleri, kültürel kodları, toplumsal hafızaları, vatan algıları, sosyal ağları ve dayanışma biçimlerini tespit etmektir.

Yöntem: Nitel araştırma modelinde temellendirilen bu çalışmada araştırma deseni olarak olgubilim deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden kartopu örnekleme ile ulaşılan ve Kars'ta yaşayan 14 Ahıska Türkten oluşmaktadır. Veri toplama tekniği olarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu, araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır.

Bulgular: Kaçış ve yerleşim süreci katılımcıların belleklerinde canlı bir biçimde hâlâ korunmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde sürgün anlatıları aile içinde sıklıkla dile getirilen kesintisiz tarihsel bir aktarıma ve zaman içerisinde de kolektif bir hafızaya dönüşmüştür. Katılımcılar anlatılarını tarihsel değil, duygusal yoğunluğa göre sıralamışlardır. Göç ise fiziksel bir yer değişikliği olmanın ötesinde bireyin belleğine ve diline kazınan travmatik bir varoluş halinde karşılık bulmuştur.

Sonuç: Sürgün ve Kaçakaç göçünün ruhsal ve sosyal etkileri Ahıska Türklerinin kuşakları arasında değişkenlik gösterse de bütün kuşaklarda Ahıska Türklüğü kimliksel ve kültürel muhafazası öncelikli bir prensip olarak bireylerin yaşamlarında içsel olarak yer edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahıska Türkleri, Kaçakaçlık, Sürgün, Toplumsal hafıza, Kültür, Kimlik.

“MEMORY BEYOND BORDERS”: INTERGENERATIONAL DIALOGUES OF THE MESKHETIAN EXILE

Research Article

Received: May 22, 2025

Accepted: July 1, 2025

Author:

• Selda GEYİK YILDIRIM

Kafkas University

seldagykyldrm@gmail.com

ORCID: [0000-0002-4277-6048](https://orcid.org/0000-0002-4277-6048)

• Elif Nur UZUN

Kafkas University

psk.elifuzn@gmail.com

ORCID: [0009-0001-5623-8371](https://orcid.org/0009-0001-5623-8371)

Abstract

Background: As one of the exiled Turkish communities, Meskhetian Turks have been studied in the literature in various contexts and in theoretical and applied studies on issues related to exile, forced migration, ethnicity, cultural and religious identity, belonging, adaptation, chain migration, immigrant settlement, social memory, Soviets, Turkey, Georgia, USA, Caucasus, Fergana events. However, scientific studies on the Meskhetian Turks and subsequent generations who were forced to migrate from Ahıska after the signs of exile called Kaçakaçlık are limited. There is no study on Meskhetian Turks living in Kars on this subject.

Objective: This study aims to determine the migration histories of Meskhetian Turks living in Kars, their experiences in a geography close to their homeland, their post-migration life experiences, the effects of exile and Kaçakaçlık, their belonging, cultural codes, social memory, perceptions of homeland, social networks, and forms of solidarity.

Method: A qualitative research model is the foundation of this study and a phenomenological design was chosen for this research. The study group of the research consists of 14 Meskhetian Turks living in Kars, based on the snowball sampling, one of the non-probability sampling methods. A semi-structured interview form was used as the data collection technique and descriptive analysis approach was used to analyze the research data.

Findings: According to the research, the process of escaping and settling is still vividly remembered by those involved. In the statements of the participants, the exile narratives have become a continuous historical account, often expressed within the family and, over time, have become a collective memory. Participants narrated their stories according to emotional, not historical significance. Immigration is not only a physical change of place, but also a traumatic existence that is imprinted on the memories and language of the individual.

Conclusion: Although the psychological and social effects of the exile and Kaçakaç migration vary between generations of Meskhetian Turks, the preservation of the identity and culture of the Meskhetian Turks has been a priority for individuals in all generations.

Keywords: Meskhetian Turks, Kaçakaçlık, Exile, Social memory, Culture, Identity.

1. Giriş

1944 yılında Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'a sürgün edilen Ahıska Türkleri 1956 yılında sonlanan sıkıyönetim uygulamasına kadar bu coğrafyalarda yaşamışlardır. Sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra nüfusun çoğunluğu sürgün edildikleri bölgelerde yaşamaya devam etmiş bir kısmı ise yakın coğrafyalarda yeniden göçü deneyimlemişlerdir. Bazıları ise Kaçakaç göçünü deneyimleyerek sürgün öncesi anavatanlarından zorunlu olarak ayrılmışlardır. Kaçakaç göçü ve sürgün sonrası yerinden edilen Ahıska Türklerinin “yeniden yurtlandıkları” ülkelerinden biri de Türkiye olmuştur. Ahıska Türkleri konusunda literatürde çok sayıda çeşitli incelemeler mevcut olmakla birlikte yapılan bilimsel çalışmaların çoğunluğu sürgün sonrası olan dönem üzerinde yoğunlaşmıştır. Şahin’in (2025) yaptığı araştırmanın bulgularına göre Ahıska Türkleriyle ilgili en fazla Türkiye kaynaklı sonrasında ise Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı yayınlar bulunmaktadır. Şahin’e göre (2025) Türkiye ve ABD’de sosyopolitik açıdan sahip olunan mevcut haklar, akademik hayata daha fazla adapte olmalarını sağlayarak Türkiye ve ABD kaynaklı akademik çalışmaların daha fazla olmasına vesile olmuştur (Şahin, 2025).

Keskin (2023) ABD’deki Ahıska Türkleri üzerine yaptığı çalışmada Ahıska Türklerinin ABD’deki sorunlarına rağmen uyum sürecinde başarılı olduğunu belirtmiştir. Kurt & Açıkgöz de (2017) ABD’deki Ahıska Türklerinin uyum yeteneğine ilişkin benzer bulgulara ulaşmıştır. Alptekin de (2014) ABD’deki Ahıska Türklerini entegrasyon bağlamında incelemiş ve çalışmada Ahıska Türklerinin uyum süreçlerinde önemli bir sorun olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Kolukıncı (2011) ise çalışmada Ahıska Türklerinin, Amerika Birleşik Devletleri’nde görece istenilen bir ortam içerisinde bulunsalar da sürgünün izlerinin hâlâ var olduğuna vurgu yapmıştır. Poyraz & Güler (2019) ise Ahıska Türklerinin ABD’ye göç sonrası Ahıska kimliğinin muhafaza edildiğini belirtmişlerdir.

Türkiye’de Ahıska Türkleri konusunda da çeşitli çalışmalar mevcuttur. Bunlardan biri Aktepe, Tekdere ve Gürbüz (2017) tarafından Erzincan özelinde yapılan araştırmadır. Bu çalışmada Ahıska Türklerinin Erzincan’da Türk toplumu ile bütünleşme ve uyum süreçleri incelenmiş, soydaş ve dindaş olma nitelikleri neticesinde yararlandıkları ayrıcalıklı göç politikalarının Ahıskalıların uyum ve bütünleşme süreçlerine olumlu yönde tesir ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Orhan ve Coşkun’un (2016) Erzincan’ın Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türkleri üzerine yaptıkları çalışmanın bulgularına göre ise Ahıska Türkleri güvenlik, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması açısından sorun yaşamamakta iken çocuklarının geleceği ve istihdam konularında çeşitli endişeler yaşamaktadırlar. Akpınar da (2016) Üzümlü ilçesindeki Ahıska Türklerini konu edinmiştir. Üzümlü ilçesindeki 3000 göçmenin çeşitli zorluklar yaşayabileceğini vurgulamıştır. İpek, Çalık Topuz ve Kızılkaya’nın (2024) iskânlı ve iskânsız olarak Erzincan ve Antalya’ya göç eden Ahıska Türkleri özelindeki çalışmalarında ise her iki grubun uyum düzeyinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Şirin (2021) ise sürgünün yarattığı sosyo-psikolojik etkiler ve toplumsal bellekteki karşılığına ilişkin yaptığı incelemesinde Kocaeli, Bursa ve İstanbul’daki Ahıska Türklerinin anlatılarına odaklanmış, çalışmanın neticesinde ise toplumsal bellek ile sonraki kuşaklara aktarımların gerçekleştirildiği ve yaşanan travmaların Türk kimliğini güçlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Şirin’in (2021) bu bulgularına benzer sonuçlara bu çalışmada da ulaşılmıştır.

Nasirova (2024), Kuba ve Haçmaz bölgesindeki Ahıska Türklerinin geleneksel etnik ve kültürel özellikleri ve kimliklerini muhafaza etme süreçlerini incelemiştir. Lomanov ve Güleç Keskin’in (2022) Türkiye geneli ve Samsun özelinde yaptıkları çalışmanın bulgularına göre ise Ahıska Türklerinin aidiyet duygusu yüksek iken benlik saygısı düşük çıkmıştır. Cengiz ve Şahin (2024) Ahıska Türklerinin geri dönüşleri ve karşılaşılan sorunlarına; Yılmaz ve Mustafa (2014) 1992 Sonrası Türkiye’ye göç eden Ahıska Türklerinin yaşadığı sorunlara; Arı ve Güngör (2022) ise Bursa’da yaşayan Ahıska Türklerinin uyum sorunlarına yanıt aramışlardır. Demiray (2012)

tarihsel açıdan ve göç edilen ülkeler özelinde Ahıska Türklerini incelemiştir. Kuznetsov (2007) Ahıska Türklerinin anavatan dışında uzun yıllar kalmalarına rağmen, belirli bir kültürel mirasın korunduğuna dikkat çekmiştir. Çağırkan (2017) ise Ahıska Türklerinin göç deneyimlerinde yaşadıkları sosyal süreçlerin aidiyet ve kimlik algıları üzerinde etkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Günümüzde kendi yönetimi olmayan tek Türk topluluğu olarak bilinen Ahıska Türkleri, vatansız yaşamak zorunda bırakılmış ve bugün dünyanın dokuz ülkesinde, dördüncü kuşaklar olarak varlıklarını sürdürmektedirler (Ganiyeva, 2012; Devrisheva, 2019). Kafkasya'dan 1860'lardan itibaren Anadolu'ya göç eden halklardan olan Ahıska Türkleri yaşadığı deneyimler açısından ulus ötesi niteliklere sahiptir (Aydingün, 2002; Günay, 2012). Dolayısıyla göç rotalarından olan Türkiye haricinde Gürcistan, Azerbaycan, Kazakistan, Rusya ve ABD gibi ülkelerdeki Ahıska Türkleri üzerine de çeşitli çalışmalar yürütülmüştür (Devrisheva, 2019; Kurt & Açıkgöz, 2017, Kuznetsov, 2007; Nasirova, 2024).

Zeyrek (2006) 1938 Sovyet anayasasının kabulünden sonra Ahıskalıların bir kısmının Azerbaycan milleti olarak yazıldığını, aynı yılda sınır koruması gerekçesi ile on binlerce askerin Ahıska ve çevresine yerleştirildiğini ve bunun bir savaş hazırlığı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu dönemde Ahıskalılar kültürel baskılarla karşı karşıya gelmiş, Türkçe isimlerinin değiştirilmesi talimatı verilmiştir. Bu durum Kafkasya'daki diğer Türk halklarını da kapsayan bir uygulama olmuştur. Sovyetlerin diğer halklara tanıdığı etnik statü Ahıska Türklerine verilmemiştir. Bu da Ahıskalıların özerk yönetim ve kültürel birçok haklarını engellemiştir (Zeyrek, 2019). Kırzioğlu (1969) Kıpçak boylarının bir kolu olan Ahıska Türklerinin atalarının da Ruslar tarafından sürgün edilerek Ahıska'ya yerleştirildiklerini ifade etmiştir. 1944 yılında Stalin tarafından sürgün edilmeleri sonrası Kafkaslarda ve Gürcistan'da çok az sayıda Ahıska Türkü kalmıştır. Kazakistan'da 160.000, Özbekistan'da 65.000, Bağımsız Devletler Topluluğu ve diğer muhtar cumhuriyetlerde 200.000 Ahıska Türkü yaşamaktadır (Kalkan, 1998). Ruslar tarafından dağınık bir şekilde iskân edildikleri için Ahıska Türklerinin nüfus dağılımı farklılık göstermektedir (Kalkan, 1998).

19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında Rus esaretine karşı çıkarak Osmanlı'ya göç eden Karapapak Türklerinin bu yer değiştirme eylemi Karapapak göçleri /“Kaçakaç” göçleri olarak adlandırılmaktadır (Memmedli ve Memmedova, 2015). Bu çalışmanın katılımcıları da bu yer değiştirme hareketini deneyimleyenler arasında yer almaktadır. Kaçakaçlıktan kastettikleri söz konusu dönem, Ahıska Türklerinin 1944 yılındaki sürgün öncesidir ve sürgün emarelerine ilişkin elde ettikleri bilgi ve kaynaklar sonrası göç etme sürecini ifade etmektedir. Bu gruptakiler sürgün esnasında değil, sürgünün olacağı haberinin ulaşması sonrası göç edenlerdir.

Göç ve tarihi çalışmalarla ilgili alanyazında Ahıska Türkleri ile ilgili çeşitli incelemeler mevcut olsa da sürgün ve Kaçakaçlık dönemi sonrası Kars'a gelen Ahıska Türklerinin hâlihazırda yaşayan kuşaklarının sürgün hikâyeleri, bireysel, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, kentteki yaşantıları ve kent halkıyla olan sosyal etkileşimleri ve kuşaklar arası değişimlere dair özgün bilgiler literatürde yer almamaktadır. Bu çalışma ilgili literatüre özgün bir inceleme olarak katkı sunarak Ahıska Türklerinin Kars özelindeki deneyimlerine yer vermektedir. Ahıska Türklerinin kuşaklar arası aktarılan anlatılardan yola çıkarak vatandan sürgün edilme ve Kaçakaçlık sonrası Ahıska'dan zorunlu olarak göç eden Ahıska Türklerinin sonraki kuşaklarında sürgünün, zorunlu göçün ve yerinden edilmenin karşılıklarının nasıl yer edindiğini analiz ederek, doğu deneyimleriyle Ahıska Türklerinin Kars çalışma grubunda elde edilen bilgilerin, Türkiye'nin diğer illerinde yaşayan Ahıska Türkleri ile karşılaştırılarak hem farklılıklar hem de ortaklıklar üzerinden temellendirilebilecek başka çalışmalara, ilgili okuyucu ve araştırmacılara katkı sunacağı öngörülmektedir.

2. Yöntem

Bu bölümde çalışmanın yöntemine ilişkin araştırma modeli, çalışma grubu ve çalışma grubunda yer alan katılımcı listesi, veri toplama süreci, veri toplama araçları, veri analizleri ve etik kurul bilgileri yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Nitel araştırma modelinde temellendirilen bu çalışmada araştırma deseni olarak olgubilim deseni, olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden kartopu örnekleme tercih edilmiştir. Nitel araştırma, sosyal yapı ve sistemlerin derinliklerini keşfetme de kullanılan bilgi üretme biçimlerinden birisidir ve incelenen olay/olgulara ilişkin derin bir algıya ulaşma çabası vardır (Baltacı, 2019). Olgubilimde odaklanılan olguyu dışı vurabilecek bireyler/gruplarla görüşmeler gerçekleştirilir ve ayrıntılı bilgilere ulaşmaya olanak sağlayarak aynı zamanda araştırmacılara uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Büyüköztürk vd., 2018). Nitel araştırmalarda, insanlarla doğrudan iletişim kurularak, hem incelenen olgu hakkında detaylar derlenir hem de davranışların da gözlemlenmesi ile yakından bilgi toplanmasına olanak sağlar (Creswell, 2017). Bütün bu süreçte araştırmacılar, yeni kavramların ve kuramsal yorumların inşasına da aracı olurlar (Neuman, 2013).

Nitel araştırmalar özellikle sürgün ve Kaçakçılık gibi spesifik göç deneyimleri yaşamış bireylerin deneyimlerinin en etkili ve detaylı olarak aktarılmasında sıklıkla tercih edilen bir araştırma türüdür. Zorunlu göç konuları hakkında gizli kalan ayrıntıların ve çarpıcı hikâyelerin derlenmesinde de sıklıkla faydalanılmaktadır. Zira bu tür çalışmalarda derlenen bilgilerin sayısal karşılıklarından ziyade katılımcıların duygu, düşünce ve algılarının detaylıca ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın katılımcılarına kartopu örnekleme türü ile ulaşılmıştır. Kartopu örnekleme, çalışma ilerledikçe, başlangıçtaki birimin giderek büyüdüğü bir örnekleme yöntemini ifade eder (Pandey ve Pandey, 2015). Kartopu örnekleme zengin bilgi kaynağı olabilecek bireylerde etkili olan bir türdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada Kars'ta yaşayan bir Ahıska Türkü aracılığıyla diğer Ahıska Türkleriyle iletişim sağlanmış, 8 erkek ve 6 kadın olmak üzere toplam 14 Ahıska Türkü ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve sözlü onayları alınmıştır. Görüşmeler Mart-Nisan 2025 tarihleri arasında tamamlanmıştır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri ve Göçü Deneyimleyen Aile Bireyleri.

No	Kod	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Sürgünü/ Kaçakçılığı Deneyimleyenler
1	K1	Erkek	32	Avukat	Bekâr	Üniversite	Anneanne/dedesi
2	K2	Kadın	54	Ev hanımı	Evli	Lise	Babası
3	K3	Erkek	49	Memur	Boşanmış	Üniversite	Babaannesi
4	K4	Erkek	61	Esnaf	Eşi vefat etmiş	Lise	Anneannesi/dedesi
5	K5	Erkek	72	Öğretmen	Evli	Üniversite	Anneannesi/dedesi
6	K6	Kadın	67	Öğretmen	Evli	Üniversite	Annesi/babası
7	K7	Erkek	65	Öğretmen	Evli	Üniversite	Anneannesi/dedesi

8	K8	Erkek	39	Mühendis	Bekâr	Üniversite	Babaannesi/dedesi
9	K9	Kadın	56	Ev hanımı	Evli	Lise	Babaannesi/dedesi
10	K10	Kadın	88	Ev hanımı	Eşi vefat etmiş	İlkokul	Annesi/babası
11	K11	Erkek	72	Mühendis	Evli	Üniversite	Annesi
12	K12	Erkek	68	Öğretmen	Evli	Üniversite	Annesi/babası
13	K13	Kadın	68	Ev hanımı	Evli	Lise	Annesi/babası
14	K14	Kadın	77	Ev hanımı	Evli	İlkokul	Annesi/babası

2.3. Veri Toplama Süreci

Çalışmada nitel araştırma tekniklerinde yaygın kullanım alanı bulan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Bu veri toplama tekniğinde açık/kapalı uçlu soruların sorularak yanıtların kaydedilmesini bununla birlikte ek soruların da formda yer almasına olanak sağlar. Böylelikle sosyal dünyanın olgularına ilişkin öze inme, ayrıntıları kavrama ve bütüncül anlayışı da mümkün kılar (Kümbetoğlu, 2015). Bu çalışmada açık ve kapalı olmak üzere toplam 33 sorulu yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri ve göçü deneyimleyen aile bireyleri ise tablo şeklinde sunulmuştur.

2.4. Veri Analizi

Çalışmada Miles, Huberman ve Saldaña'nın (2014) eş zamanlı olarak yapılan bir faaliyet akışı olarak betimledikleri üç aşamalı nitel veri çözümlemesinden hareket edilerek ilk olarak toplanan veriler özetlenmiş, ikinci olarak veri görüntüleme ve son olarak sonuca varma aşaması gerçekleştirilmiştir. Bu çözümlemede verilerin kodlanarak, temaların oluşturulması, kod ve temaların da düzenlenerek bulguların yorumlama aşamasına geçilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler neticesinde elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımı ile çözümlenmiştir.

2.5. Etik

20.03.2025 tarihli 68 Sayılı toplantı tarihli, Kafkas Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından ilgili çalışmanın etik kurul raporu alınmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde derinlemesine görüşmeler aracılığıyla elde edilen verilerin çözümlenmesi sonrası elde edilen bulgular belirli temalar altında betimsel analiz yaklaşımı çerçevesinde sunulacak yorumlanmış ve tartışılmıştır.

3.1. Hatıradaki Kalan Vatan: Ahıska

Katılımcılarda Ahıska çoğunlukla belleklerde kalanların anlatılarıyla yer bulan, nesillere aktarılan, ata yurdu, kimliğin adı, geçmişin trajik deneyimlerinin saklı olduğu ama hiç unutulmamış bir anavatan olarak karşılık bulmuştur. Katılımcılar için Ahıska onların öz yurdudur ama aynı zamanda tarihi Ahıska izlerinin yok edildiği bir coğrafyadır. Katılımcıların çoğu Ahıska'yı aktarılanlarla deneyimlemiştir. Ahıska'ya giden katılımcıların bazılarında ise Ahıska "işgal edilmiş vatan" olarak karşılık bulmaktadır. Ahıska'ya geri dönüş istekleri de bazılarında şartlı geri dönüş şeklinde; bazılarında ise geri dönüşün imkânsız olduğu bir mekân olarak ifade edilmiştir.

“Sınırları Aşan Bellek”: Ahıska Sürgününün Kuşaklar Arası Diyalogları

“Şu an Ahıska’da tanıdık kimse kalmadı. Ahıska şu an sadece bir hayal. Bize anlatılan bir hayal. İçler acısı bir şey. Gidiyorsun kale, sur sadece turistsin. Bize ait bir şey kalmadı, bir iz kalmadı orda.” (K11, Erkek, 72 yaşında)

“Çok güzel bir yer atalarımın toprağına dönmek isterim. Ahıska öz vatan gibi geliyor. İnsan güçlü hissediyor adı geçince.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“Vatandaşlık verilirse Ahıska’ya geri dönmeyi düşünürüm. Yılda 2-3 kez Ahıska’ya gidiyorum. Atalarımın vatanına bu kadar yakın ama bu kadar da uzak olmak çok acı.” (K1, Erkek, 32 yaşında)

“Ahıska’ya geri dönmek olmaz artık ama bazı süreler orda kalmayı arzularım. Kimi götüreceksin oğlunu mu, anneni mi, kızını mı, gelinini mi? Yaşam burada oturdu.” (K5, Erkek, 72 yaşında)

“1936-37 yılları gibi Niyala köyünden kaçıyorlar, hep Rus zulümleri anlatılırdı. Ahıskalılar Çilekeş olarak bilinir. Ahıska baba dede vatani, soyumuz dedemin mezarı orada hala. Ben de çocuklarıma anlatırım. Orada şu an Ermeniler var gitmeyin dedim. Benim gitmeyişim güvenlik meselesi.” (K7, Erkek, 65 yaşında)

“Ahıska’da kimsemiz yok, ev yok dönmek zor. Dedem kesinlikle düşünürdü. Dil bilmiyorum oraya gidince şu an yabancı gibiyim. Dedemin yurdu, atamın Türk yurdu. Ben de gittim, babaannem de gitti. 50-60 yıl sonra yurdunu gördü babaannem. Dönünce öyle üzgündü ki, evlerini görmüş yıkık vaziyette. Birkaç tuğlası kalmış sadece.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

3.2. Kuşaklararası Anlatı Kültürü, Kolektif Hafıza ve Yas

Katılımcıların anlatılarında birinci ve ikinci kuşakların aktardığı hikâyelerle şekillenen kolektif hafıza, travmaların nesiller arası aktarımını da işaret etmektedir. Ahıska Türklerinin kolektif belleğinde sürgünün ne denli derin bir iz bıraktığını, aile bağlarının parçalandığını, kadınların kırılgan konumda kaldığını ve kimliğin sürgünle nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. Ahıska Türklerinde göç yalnızca fiziki bir hareketlilik değil; aynı zamanda zihin ve mekân arasında kurulan karmaşık taktiklerin sahnesidir de, sınır stratejisi, hayatta kalma pratiği gibi. Örneğin, göç sırasında Ahıska’da kalan bireylerin isimlerinin Türkiye’de doğan çocuklara verilmesi, kolektif hafızanın isim yoluyla yeniden üretilmesi olarak da okunabilir. “Dedem Ahıska’da kalan kardeşinin adını torununa koydu” ifadesi, göçün bölüp ayırdığı aile yapısının sembolik olarak tekrar birleştirilmeye çalışıldığını gösterir. Katılımcının “...sürgünü babam konuşmazdı ama kuzenim çok konuşurdu...” ifadesi, travmatik deneyimlerin anlatılma ya da bastırılma biçimlerinin kişisel ve kuşaklara göre farklılaştığını da göstermektedir. Bu durum, sürgünü deneyimleyenlerin bazılarında oluşan travma sonrası sessizlik durumuyla da ilişkilendirilebilir.

“Dedem, annemin, babamın sülalesi Kaçakaçlıktan kaçmışlar. Döneriz umuduyla gidiyorlar, savaş biter, rejim değişir diye tekrar döneriz.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

“Babam küçükken gelmiş olmasına rağmen babamın gözleri dolardı insanımız oradaydı, oradan nereye gitti. Babam tekrardan Rusya’ya gitti ablasının yanına. O ilk karşılaşmalarıydı.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“İki dedem de anneanne ve babaannem de sürgünü öngörüp sınırdan kaçıp Türkiye’ye yerleşiyorlar. Öncelikle annemden ve dedelerimden öğrendim. Beni daha milliyetçi bir insan yaptı. Annemin iki halası Ahıska’da kalmış ve annemin amcası Ruslar tarafından katledilmiş. Annemin halasının oğlu henüz çok küçükken susuzluktan trende ölmesi beni çok etkilemişti.” (K1, Erkek, 32 yaşında)

“Babam 20 anam 19 yaşındaymış. Babam söylüyordu, bu projeli bir sürgün. Askerler bir ay önce geldi bize yardım ettiler. Halka açıklamıyorlar. Sürmeden iki gün önce duymuş millet. Biz 23 gün sonra Sibirya’ya gittik dedi babam. Bizimki kısa dedi babam 60 gün giden var dedi. Bazı yerlerde tren duruyordu ve aklıktan ölenler vardı. Soğuktan ölenler vardı. Benim halam soğuktan ölüyor sırtındakini çocuğuna örtüyor üşümesin diye. Çocuklarını babam büyütüyor.” (K12, Erkek, 68 yaşında)

“Ahıska yasaklıydı onlara, babam rahmetli olmasaydı hasret gittiler oraya hayatları orda geçmiş çünkü. Çok özliyordu. Annem Ahıska’ya gitti ama kendi köyüne gidemedi. Çünkü yasaktı orası Ermeni köyü olmuş.” (K6, Kadın, 67 yaşında)

“Nenem söyledi Askerler bir saat izin vermişler. Ne alacaksın ki zaten. Nenem 19 yaşında iki çocuk annesiymiş. Türkiye’ye yolu bilenler, parayla geçenler, orada tanıdığı olanlar geçebilmişler izci gibi. Her gün ölü her gün ölü, her gün mezar kazardık. Gücümüz yok ki kazma tutalım derdi babam. Yorganın yüzünü kesmişler çıplak gömmeyelim amcamı diye. Onu bezle gömdüğünü gören üstünden almış.” (K13, Kadın, 68 yaşında)

“Posof’taki halam anlatırdı küçükken hikâye gibi. Kaçakaçlık zamanının zorluğundan söz ediyordu. Babaannem Ahıska Türklerinin Rus askerler tarafından kovalandığını.” (K8, Erkek, 39 yaşında)

“Ben Özbekistan’da doğdum. 1989 senesinde aniden Fergana faciası çıktı. Özbekler hemen soğudiler bizden. Biz ise kan kardaşıydık. 17 sene komşum aba derlerdi bana, suframız birdi. Eşimin halasının kızı dedi ki kaçın. Nişan işareti olan evlere ateş açtılar kaç insan öldü. Sonra Krosnodar’a geldik... Her altı ayda bir para verip vize aldık. Baktık böyle olmayacak. Açlık grevine oturdular. Gazeteciler geldi. Eşim geldi dedi bizi Amerika alıyormuş. Hem Amerikan hem Türk vatandaşı oldum.” (K13, Kadın, 68 yaşında)

3.3. Kadınların Sürgün ve Kaçakaç Göç Süreçlerindeki Çift Katmanlı Mağduriyetleri

Ahıska sürgünü anlatılarında kadınlar, göç sürecinin hem taşıyıcısı hem de mağduru olarak belirir. Kadınlar yalnızca yerinden edilen bireyler değil; aynı zamanda bedenleri, emekleri ve kimlikleri üzerinden baskıya maruz kalan, çoğu zaman görünmeyen travmaların taşıyıcılarıdır. Anlatılarda, hamile kadınlara uygulanan şiddet, zorla evlilikler, ikincil eş olarak yaşanan dışlanma gibi olaylar kadınların göç sürecindeki kırılgan konumunu da ortaya koymaktadır. Tüm bunlarla birlikte terzilik, şilte doldurma, Kur’an öğretimi gibi rollerle kadınlar, kültürel sürekliliğin en güçlü aktarıcıları olarak da öne çıkar. Kadınların sessizliği ise bir suskunluk hali olarak değil, nesiller arası hafızanın sessiz tanıklığı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle kadınlık deneyimi, sürgünün hem bedensel hem de duygusal izlerini taşımakta ve kadınlar için Ahıska yalnızca bir coğrafya değil aynı zamanda bir hanedir.

“Hamile kadınlar için bahse giriyorlar, erkek mi kız mı diye. Karnına bıçak saplıyorlar.” (K11, Erkek, 72 yaşında)

“Sınırdan geçerken bebek ağlamasın diye ağzını kapatan olmuş. Boğulup ölüyormuş bebek çünkü o kaçan 20-30 kişinin canı oraya bağlıymış.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

“Halamı, yani kızını bana verirsen seni Türkiye’ye götürürüm demiş. Halamın mutlu bir evliliği olmamış. Halam kuytu, köşe yerlerde Kur’an öğretirmiş çocuklarına.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“Sınırları Aşan Bellek”: Ahıska Sürgününün Kuşaklar Arası Diyalogları

“Örneğin pileki ile ekmek yaptığını anlatırdı burada da pileki yapmış babaannem. Küçük kızlara gogo derlerdi ‘gogolar’, genç kızlara da ahçik derlerdi. Valide nine dedeye ulaşamadan orada öldü.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

3.4. Geçmişin Sesi, Bugünün Tanıkları: Ahıska Sürgününün Hikâyeleşen Belleği

Yapılan görüşmelerde, Ahıska Türkü kimliği, salt etnik bir aidiyet olarak değil; tarihsel travmalar, kültürel direniş, coğrafi bellek ve siyasal bilincin iç içe geçtiği çok boyutlu bir kimlik olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların anlatıları, sürgünün, Kaçakaçlığın ve göç olgusunun bireysel deneyimlerle sınırlı olmadığını, aynı zamanda kuşaklar arası aktarılan kolektif bir hafıza haline geldiğini de göstermektedir. Anlatılarda Rusya ve Gürcistan devletlerine duyulan tarihsel öfke, Türk devletine yönelik koruyucu ve sahiplenici tutum, göçle kaybedilen refah ve itibar, sürgünde yaşanan vahşet ve bütün bu deneyimler bireylerde milliyetçi tutumların kökleşmesine ve devamlılığına etki etmiştir. Katılımcıların kültürel olarak aidiyet yaratma ve bağı kuvvetlendirme çabaları göç sonrası yeniden inşa edilen kimlik ve aidiyet duygusunun güçlü bir göstergesidir. Göç eden kişi sadece mekânsal değil duygusal ve kültürel olarak da yeni bağlar inşa etme çabasına girmektedir. Katılımcıların anlatılarında Ahıska sürgünü ve Kaçakaçlık yalnızca mekânsal bir yer değiştirme değil, aynı zamanda çok katmanlı bir travmanın taşıyıcısı şeklinde de karşılık bulmaktadır.

“Sınırdan geçerken (Kaçakaçlıkta) bebek ağlamasın diye ağzını kapatan olmuş. Kaçmak daha mantıklı gelmiş kim bilir bizi nereye sürecekler yakın yere kaçalım biz demişler. Türk askerine teslim olmuşlar sınır tekrar değişir diye çünkü çok sık değişiyormuş sınır, bu yüzden yakın yer Kars’ı istemişler. Önceden gelen büyük hocaları Susuz’u seçince onlar da Susuz’u tercih etmiş.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

“Dedemler hayvanları beslemişler, ışıkları yakmışlar, hamur yoğurmuşlar, tandırı yakmışlar (evdeyiz görüntüsü vermek için) ve yola çıkmışlar. Dedemleri devlet Ağrı’ya göndermiş. Oraya yerleşmişler. Önce Posof’tan geçip bir orman içinde kalmışlar sonra da teslim olmuşlar askere... Trene bindiriyorlar ve trenin nereye gittiğini söylemiyorlar... Aileleri ayırıyorlar farklı vagonlara atıyorlar, su, yiyecek bitiyor. 2-3 günde bir duruyormuş tren, ölüleri trenden atıyorlarmış, sonra ölüleri saklamışlar. Mola verince gömmüşler. Tren en son Sibiry’a da durmuş. Dedem Özbekistan’a sürülüyor. 1989 yılında Özbekler evlerini yaktığı için önce Kazakistan’a sonra Rusya’ya gidiyorlar.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“Anam çok gençmiş, orada herkesin tarlası bir olacak denmiş, evlerine el koymuşlar. Biz vereceğiz siz yiyeceksiniz demişler. Anamlar mallarını satıp altına çevirmişler. Bir teneke altını kapının arkasından tuğla çıkarıp gömmüşler sonra önünü kapatmışlar ki kimse görmesin. Anam hamileymiş 1937 yılları olmalı. Çocuğunun adını Türkistan koymuş. Geçer geçmez doğduğu için, Türkiye’de doğduğu için Kars’a gelmişler, yer vermişler annemlere.” (K10, Kadın, 88 yaşında)

“Benim dedem ve babam Kars’ta kalıyorlar. Babam ve annem evleniyor. Annem de Ahıska göçmeni. 1936’da Türkiye’ye geliyorlar. Babam camide hocalık yapıyor ve tayini çıkıyor İstanbul’a.” (K4, Erkek, 61 yaşında)

“Hikâyeyi babaannemden dinledim. Çocukken masal gibi anlatırdı belki sadece bilelim diye değil de anlatmak ona da iyi gelirdi.” (K3, Erkek, 49 yaşında)

3.5. Travmatik Hafızanın Kuşaklararası İzleri

Katılımcılarda Ahıska, fiziki olarak ulaşılması zor bir yer olmasına rağmen, duygusal olarak öncelikli aidiyet alanı olarak betimlenmektedir. Bu durum, “yakın ama uzak vatan” temasını güçlü bir şekilde pekiştirmektedir. Bu, göçün yas tutamama hali, ritüelsiz ölüm ve kayıp bedene veda edememe gibi ontolojik travmaları barındırdığını da gösterir. Anlatı, bu noktada derin bir varoluşsal yara taşımaktadır. “...Altınları sakladık, döneriz sandık...” ifadesinde de olduğu gibi zorunlu hallerle terkedilen topraklardan gidilse bile geri dönme umudu ile yola çıkılmıştır çünkü geri döneleceği düşüncesi, sürgün edilen halkların ortak duygusudur. Bu umut, göç kararı öncesi ve sürecinde nesnelerin gizlenmesi ve evlerin korunması gibi davranışlarla da somutlaşmıştır.

“Babam konuşmazdı. Ama kuzenim çok konuşurdu. Onu tren yaşantısı çok etkilemiş. Kaçakçılıktan gelenler Ahıska’da kalanların ismini çocuklarına veriyor.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“Bu soykırım, sürgün demeyi reddediyorum. Aile bireylerimi daha depresif, daha öfkeli insanlar yaptığını düşünüyorum.” (K1, Erkek, 32 yaşında)

“Dedem ve babaannem elbette daha çok etkilendi. Birinci göbeğin sarsıntısı çok fazla.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

“Çocuklara aktardım ama torunlarım ilgilenmiyor. Dede onlar eski, onları anlatma diyorlar.” (K11, Erkek, 72 yaşında)

“Bizim ailenin her birinin birer yeteneği vardır, bu yetenekler onları Kaçakçılıkta zorluk çekmelerini engellemiş kısmen. Çiftçi, marangoz, terzi. Kaçarken birçok bitkiyi de yanlarında getiriyorlar. Tohum getiriyorlar. O günün şartlarında Posof için neredeyse 60-70 km; Kars için 200 km yürümüşlerdir.” (K3, Erkek, 49 yaşında)

“Annem, babam, ablam neredeyse 40 kişi gelmişler. Geldiklerinde devlet öktüz vermiş tarlayı sürsünler diye.” (K6, Kadın, 67 yaşında)

“Ben dedemden dinledim, Ruslar geldi dedi ki sizin her şeyiniz devletin siz bizim için çalışacaksınız. Bunlar çıkınca babam kızlarını Rus saldırıları için mi çalıştıracağım demiş. Dedem de ben kaçacağım demiş.” (K14, Kadın, 77 yaşında)

“Benim dedem, nenem, annem ve babam Ahıska’da doğmuşlar. Ben ise Kars’ta doğmuşum. Dedem 1932 yılında Ahıska’nın Plate köyünden Kars’ın Posof ilçesine bir gece vakti gizlice kaçmış. Kaçış sebebi ise din adamlarının hapsedilmesi yahut öldürülmesiymiş. Ailemin çektiği zorlukları üzümlerle öğrendim. Sadece ailem değil oradaki tüm Ahıska Türklerinin ızdıraplarını hâlâ daha ruhumda hissedirim. Açlık, soğuk, hastalık sebebiyle birçok akrabamızın trende ölmesi. Onlara gömülme imkânının verilmemesi, tren vagonlarından tabiata atılmaları beni çok etkilemiştir.” (K5, Erkek, 72 yaşında)

3.6. Sosyal Medya, Dijital Sosyal Ağlar ve Dernekleşme

Anavatanlarını zorunlu olarak terk eden Ahıska Türkleri göç olgusunun çoklu yer edinme ve değiştirmelerinin getirdiği süreçler sonrası farklı coğrafyalarda yaşam alanı bulmuş, yakınları ile yaşanan fiziki mesafeleri ise günümüzün dijitalleşen dünyasının imkânları ile yakınlaştırmıştır. Öyle ki bu olanaklar ile sosyal ağlar ve dernekler de dijitalleşmiş, sosyal medya aracılığıyla iletişim kurma ve ağları genişletip güçlendirmeleri de mümkün olmuştur.

“Sınırları Aşan Bellek”: Ahıska Sürgününün Kuşaklar Arası Diyalogları

“Pandemi zamanında bir grup kurmuştum aile grubu. Ahıska Türkleri diye 37 bin kişi olduk Facebookta.” (K4, Erkek, 61 yaşında)

“Benim dernek üyeliğim yok ama babam ve kardeşimin var. Sosyal medyadaki sitelerde artık dernek gibi ve bu geliştikçe farklı yerlere göç etmiş akrabalar birbirlerini daha kolay bulmaya başladı.” (K5, Erkek, 72 yaşında)

3.7. Ahıska’dan Kalanlar ve Ahıska Sonrası Eksilenler

Katılımcıların birçoğu kültürel erozyona, dilsel dönüşüme, dilin ve şivenin nesiller arası değişimine dikkat çekmiştir. Özellikle üçüncü kuşakların İstanbul Türkçesi ile konuşması daha önceki kuşaklarla olan farkların en önemlisi olarak not düşülebilir. Zira göç sonrası değişimin üçüncü kuşaklarda daha da belirgin olduğu dikkate alındığında bu sürecin yaşanılması göç ve sosyal değişimin tipik durumlarından biri olarak değerlendirilebilir.

“Türkçenin Ahıska ağzı istikan, guguli (sevimli çocuk), doğduğum evde vardı ama şu an yok bu dil. Hiçbir şey yok şu an sadece anılar var.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“Dedem ve babaannem Ahıska ağzı ile konuşurdu. Yemek mutfağımız halen daha Ahıska mutfağına benzer. Değişime dirençli yemeklerimizi koruyoruz.” (K1, Erkek, 32 yaşında)

“Bir iki kelime kaldı tabi ve şivemiz. Ama oğlum ve kızım benim gibi konuşmuyor. İstanbul Türkçesi ile konuşuyor.” (K14, Kadın, 77 yaşında)

“Yemekler hiç unutulmamış. Değişime dirençli yemeklerimizi koruyoruz.” (K4, Erkek, 61 yaşında)

“Belki yemek kültürü ve dil. Onun dışında sürdürülen pek bir şey kalmadı.” (K7, Erkek, 65 yaşında)

3.8. Göçün Gölgesinde: Ahıska Türklerinin Kars’taki Yaşantıları: Aidiyetin Yeniden İnşası

Katılımcılar göç ettikten sonra birçok ülkede çeşitli yaşantıları deneyimlemiş ama nihayetinde, hem kimliğini rahatlıkla söyleyebildiği, isimlerini, etnisitenin ve dinin karşılık bulduğu, hem de ailesiyle bağ kurabildiği yer olarak Kars’ta yeniden kök salmışlardır. Bu da göç anlatılarının, sonunda bir yer bulma ve yerleşme eylemi olarak da görülebilir. Katılımcılar için Kars, toplumsal hafızanın yaşatılabildiği bir mekân, yeniden aidiyetin bir coğrafyasıdır; ayrıca göçten kaçılan değil, dönülecek güvenli alan; göçün zorunlu değil, gönüllü yerleşiminin sosyal mekânı ve toplumsal bağın kentsel alanlarından biri olarak görülmektedir. Dönemin güvensizlik atmosferinde daha "güvenli" ve "yakın" bir yer olarak Kars'ın seçilmesi, yer seçiminin yalnızca coğrafi değil, psikolojik ve sembolik boyutlar taşıdığını da göstermektedir.

“1975’e kadar Kars’ta yaşadım okul için İstanbul’a gittim, bir süre orada kaldım evlenip 2008’de tekrar geldim. Kars doğunun en kozmopolit şehridir. Sen ben ayrımı kolay kolay yapılmaz.” (K11, Erkek, 72 yaşında)

“10 yıl İstanbul’da kaldım eğitim için onun dışında doğumum Kars ve hâlâ Kars’tayım. Susuz’da Ahıska Türklerine çok değer verilirdi. Çok çalışkandır Ahıska Türkleri. İyi, belki de küçük bir yer olduğu için kargaşadan uzağız. Herkes birbirine saygılı.” (K9, Kadın, 56 yaşında)

“Ağrı’da dünyaya geldim sonra ise evlilikle birlikte oldu Kars’a gelmem. Annemin ortak tanıdıkları ile oldu kendi insanımız âdetini bildiğim insanlar.” (K2, Kadın, 54 yaşında)

“Kars kozmopolit, farklı etnisiteden insanların yaşadığı bir yer. Nispeten bu etnisiteler birbirine karşı hoşgörülü. Hiçbir zaman Ahıska Türkü olarak ayrımcılığa uğramadım, mozağin bir parçası olarak yaşadığımı hissettim. Ama Kars’ta yaşıyor olmanın dezavantajları var. Buranın iklimi Ahıska

iklimine çok uzak, benzemiyor. Ahıska'ya yakın olması beni mutlu ediyor. Bura benim ikinci vatanım.” (K1, Erkek, 32 yaşında)

“Ahıska geleneğini nereye gitsek orada sürdürüyoruz. Kars daha biz gibi, kendi yerimiz gibi belki tanıdıklar var o yüzden.” (K12, Erkek, 68 yaşında)

“Hiç dışlanmadım, Kars benim memleketim. Babama da sorabilseydik Kars'ı memleketi olarak götürdü. İki memleketim vardı derdi, biri hasret memleket; hayal oldu.” (K14, Kadın, 77 yaşında)

“Göçmen olduğumu hissetmedim. Kars'ı severim. Komşuluk arkadaşlık ilişkilerimiz. Bir de bizim mahalledeki evin önünde Kur'an-ı Kerim kursu verirdi dedem. Yüzlerce kız erkek gelirdi onlarla oyun oynardık.” (K5, Erkek, 72 yaşında)

4. Tartışma ve Sonuç

Katılımcıların anlatılarında dikkat çekici en önemli detay anlatıların tarihsel değil, duygusal yoğunluğa göre sıralanmasıdır. Bu anlatılar göçün ve zorunlu yer değiştirmelerin fiziksel bir yer değişikliği olmaktan çıkıp, bireyin bedenine, belleğine ve diline kazınan travmatik bir varoluş haline dönüştüğü çok katmanlı bir hafıza belgesi olarak da okunabilir. Kaçış ve yerleşim süreci katılımcıların belleklerinde canlı bir biçimde hâlâ korunmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde sürgün anlatıları aile içinde sıklıkla dile getirilen kesintisiz tarihsel bir aktarıma ve zaman içerisinde de kolektif bir hafızaya dönüşmüştür. Özellikle birinci kuşak göçmenlerin sıklıkla sürgün ve Kaçakaç göç anılarını paylaşması neticesinde bu anlatılar ikinci ve üçüncü kuşakların çocukluk döneminden itibaren karakteristik özelliklerini de şekillendirmiştir. Katılımcıların ifadeleri, Türkiye ile kurdukları bağın çok yönlü olduğuna işaret etmektedir. Anlatılarda özellikle kadın figürlerinin pasif değil, aksine olaylar karşısında strateji üreten, fedakârlık yapan ve direnen kişiler olduğunu da görüyoruz.

Kars'ta yaşayan Ahıska Türklerinin anavatanına yakın bu coğrafyadaki deneyimlerine baktığımızda sürgünün etkilerinin canlı tutulduğu, Kars'ın katılımcıların aidiyetlerini pekiştirdiği, bazı kültürel kodlarının burada da sürdürüldüğü, toplumsal hafızalarının grup içi dayanışma biçimlerini ve sosyal ağlarını güçlendirdiği, Kars'taki sosyal etkileşim ve iletişimlerinde “zorunlu göç etme” durumları olumsuz yönde bir etkiye sahip olmamış, Ahıska'nın anavatan kimliği öne çıkarken Türkiye ise ikinci vatan olarak içselleştirilmiştir. Ahıska Türklerinin kuşaklar arası aktarılan anlatıları sürgünün, zorunlu göçün ve yerinden edilmenin yaşayan kuşaklarda da ruhsal olarak derin izler bıraktığı görülmektedir. Ahıska Türklerinin önceki kuşaklarıyla olan farklılıklarına baktığımızda ise en belirgin farkın Ahıska'da kullanılan dilin özellikle üçüncü kuşaklarda sürdürülmediğidir. Yemek kültürünün ise dile kıyasla devamlılığının olduğu söylenebilir. Sürgünün ve Kaçakaç göçünün Ahıska Türklerindeki karşılıkları kuşaklararası değişkenlik göstermesine, bu göçleri deneyimleyen kuşaklar ile deneyimlemeyen kuşaklar arasında belirgin ruhsal ve sosyal etkileri söz konusu olmasına rağmen hemen hemen bütün kuşaklarda Ahıska Türklüğü kimliksel ve kültürel muhafazası öncelikli bir prensip olarak bireylerin yaşam alanlarında içsel olarak yer edinmiştir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular ile diğer çalışmalardan elde edilen bulguların ortak sonucu Ahıska Türklerinin kültürel ve dini özelliklerin sürdürülmesi konusunda dirençli bir yapı gösterdiğidir. Türkiye'de ya da diğer ülkelerde yaşayan Ahıska Türkleri kimliksel öğelerin muhafazası konusunda hassas bir tutuma sahip olmuş, bu tür bilişsel ve davranışsal tutumlar sonraki kuşaklara da aktarılmıştır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran en önemli farklılık ise yalnızca sürgünü değil Kaçakaç göçünü deneyimleyen Ahıska Türklerinin yaşayan

“Sınırları Aşan Bellek”: Ahıska Sürgününün Kuşaklar Arası Diyalogları

kuşaklarında bu olgunun nasıl karşılık bulduğuna dair özgün verilere ulaşmasıdır. Ayrıca Kars çalışma grubunda bu konu özelinde daha önce yapılmış bir çalışmanın olmaması Ahıska Türklerinin Kars deneyimlerine ilişkin bilgilerin de literatüre eklenmesine vesile olmuştur. Ayrıca Ahıska Türkleri konusunda yapılan alan araştırmalarının birçoğunda sosyal ve kültürel etkiler daha yoğun tartışma alanı bulurken, bu çalışmada sosyal ve kültürel etkiler kadar psikolojik çözümlemeler de yer almıştır. Bu nedenle Ahıska Türklerinin sürgün deneyimlerine ilişkin alan benzer detaylı incelemelerin Kaçakaç göçü özelinde hem yerelde hem de diğer ülkelerde de araştırmalara konu olması bu alandaki veri çeşitliliğini ve özgün çalışmaların artmasına vesile olacaktır. Bununla birlikte Ahıska Türklerinin sonraki kuşaklarının karşılaştıkları güçlükleri ve yaşantılarını kolaylaştırıcı faktörlerin tespiti bu konuda yapılacak olan politikalara da destek sağlayacaktır.

Araştırmanın sonuçlarına göre katılımcılar Türkiye’yi ikinci vatan olarak içselleştirmiş olsalar da Ahıska’ya olan özlemlerin sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Ahıska ile fiziki bağların ve sosyal ağların yeniden inşasına yönelik girişimler için çeşitli politikalar oluşturulabilir. Ahıska Türkleri özelinde yeni konu başlıkları çerçevesinde iki ülke arasında diplomatik ilişkiler sağlanabilir, sivil toplum kuruluşları ve dernekler aracılığıyla bütün ülkelerdeki Ahıska Türklerinin Ahıska’ya ilişkin talepleri konusunda geniş katılımcı organizasyonlar düzenlenerek bu konudaki olası çözümler tartışmaya açılabilir. Hâlihazırda Ahıska’da yaşayanlar ile Ahıska’da yaşamak isteyenlere yönelik yapılan projelerin sayısı arttırılabilir, bu projeler kapsamında geri dönme arzusu olan Ahıska Türklerinin ya da köken toprağı ile temaslarını sürdürmek isteyenlere yönelik kalıcı ve sürdürülebilir faaliyetler uygulamaya geçirilebilir. Bütün bunlarla birlikte kaybolmaya başlayan bazı kültürel değerlerin muhafazasında özellikle üçüncü kuşaklarda dil ve geleneksel değerlerin yeniden canlanmasına yönelik çalışmalar Ahıska kimliğinin güçlenmesine ve devamlılığına katkı sağlayabilir.

5. Kaynaklar

- Akpınar, E. (2016,13-14 Ekim). *Donetsk'ten Erzincan'a: Ahıska sürgünlerinin son göçü*. TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, Ankara, Türkiye.
- Aktepe, E., Tekdere, M., & Gürbüz, A. Ş. (2017). Toplumsal uyum ve bütünleşme bağlamında Erzincan'a yerleştirilen Ahıska Türkleri üzerine bir değerlendirme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 138-169.
- Alptekin, M. Y. (2014). Meskhetian Turks in Fourth Land: Identity and Socio-economic Integration into American Society. *Journal of Identity and Migration Studies*, 8(1), 47-67.
- Arı, F., Güngör, F. (2022). Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç sonrası sosyal uyum sorunları: Bursa-Gürsu ilçesi örneği. *Turkish Studies-Social*, 17(6), 1047-1073. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.64737>.
- Aydingün, A. (2002). Ahıska (Meskhetian) Turks: Source of Conflict in the Caucasus? *The International Journal of Human Rights*, 6(2), 49-64.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (24. Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cengiz, E., & Şahin, K. (2024). Ahıska Türklerinin geri dönüş mücadelesi: Yaşanan sorunlar, süreçteki devletler ve uluslararası toplum, *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi* 3 (2), 89 102 <https://doi.org/10.62122/1590814>.
- Creswell, J. (2017). *Araştırma Deseni & Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çağırkan, B. (2017). Çokkültürlü Toplumlarda Kültür ve Etnisite Algısı: Ahıska Türkleri Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 1-21.
- Demiray, E. (2012). Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağıtılmış Bir Halk: Ahıska Türkleri. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/3, 877-885.
- Devrışheva, K. (2019). Ahıska Türkleri: Bitmeyen bir göçü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (45), 333-352.
- Ganiyeva, S. (2012). Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç etmesi ve Türk vatandaşlığına alınması ile ilgili hukuki sorunlar. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 175-199.
- Günay, N. (2012). Osmanlı'nın son döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu'ya göç ve iskânı. *Bilgi*, 61, 121-142.
- İpek, N., Çalık Topuz, Z. & Kızılkaya, M. (2024). Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçlerin Sosyokültürel Uyumlarının Karşılaştırmalı Analizi: Ahıska Türkleri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 12/40, 353-376. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.1503714>.
- Kalkan, M. (1998). Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7: 160-170.

- Keskin, S. (2023, 17-19 Kasım). *Göç, Kimlik, Toplumsal Dayanışma ve Entegrasyon: Amerika Birleşik Devletleri'nde Yaşayan Ahıska Türklerine İlişkin Sosyolojik Bir Analiz*. İzmir Demokrasi Üniversitesi, IV. Uluslararası Beşerî Bilimler Kongresi Sosyal Bilimler Perspektifinden Düünden Bugüne Göç Kongresi, İzmir, Türkiye.
- Kırzioğlu, M. F., (1969), Ahıska Bölgesi ve Türklük. *Türk Kültürü Dergisi*, 86, 203-206.
- Kolukıncık, S. (2011). Sürgün, toplumsal hafıza ve kültürel göç: ABD'deki Ahıska Türkleri üzerine bir araştırma. *Bilig*, 59, 167-190.
- Kurt, H., & Açıkgöz, M. A. (2017). ABD'de yaşayan Ahıska Türkleri. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 107-127.
- Kuznetsov, I. (2007). Constructing identity and social networks: Meskhetian Turks in the Russian Federation. In T. Trier & A. Khanzhin (Eds.), *The Meskhetian Turks at a crossroads: Integration, repatriation or resettlement* (pp. 197–237). Berlin, Germany: The Research Document Published by ECMI.
- Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lomanov, M., & Güleç, S. (2022). Ahıska Türklerinin aidiyet duygusunun benlik saygısına etkisi: Karma yöntem deseni. *Journal of Nursology*, 25(1), 14-21.
- Memmedli, Ş., Memmedova, G. G. (2015). Âşık Şenlik Şiirleri Ziya Borçalı'nın Arşiv Cönkünde. *Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Belgü Dergisi*, (1), 229-241.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Nasirova, S. (2024). Azerbaycan'da Yaşayan Ahıska Türklerinin Etno-kültürel Özellikleri: Kuba ve Haçmaz Bölgesi Örneğinde. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (5), 3035-3044.
- Neuman, W. (2013). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*, I.Cilt (6.Basım). (Çev.Sedef Özge),6.Basım, Ankara: Yayınodası.
- Orhan, F. & Coşkun, O. (2016). Zorunlu göçlere yeni bir örnek: Ahıska Türkleri'nin Erzincan'a göçleri. *Türk Coğrafya Dergisi*, (67), 41-50.
- Pandey, P., & Pandey, M. (2015). *Research Methodology: Tools and Techniques*. Romania: Bridge Center.
- Poyraz, T., Güler, A. (2019). Ahıska kimliğinin göç sürecinde inşası: Amerika'ya göç eden Ahıska Türkleri. *Bilig*, (91), 187-216.
- Şahin, T. (2025). Web of Science ve Scopus Veri Tabanlarında Ahıska Türkleri Üzerine Yapılan Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *Journal of Anatolian Cultural Research (JANCR)*, 9(1), 27-48.
- Şirin, N. A. (2021). Toplumsal bellekte sürgün: Ahıska Türkleri Örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, (71), 671-688.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9.Baskı)*, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, A., & Mustafa, R. (2014). 1992 Sonrası Türkiye'ye Göçen Ahıska Türklerinin Göç, İskân ve Uyum Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma Bursa Örneği. *Studies of The Ottoman Domain*, 4(6), 1-19.
- Zeyrek, Y. (2006). *Ahıska Araştırmaları*. Ankara: Kozan Ofset Yayınları.

Zeyrek, Y. (2019). Ahıska Tarihi Ahıska'nın Son Bin Yılı, Beyoğlu, Ö (Ed.). *1944 Ahıska Sürgünü Son Tanıklar*, s.16-19, İstanbul: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.

GÖÇ OLGUSU İLE İLGİLİ KAVRAMLARA İLİŞKİN EKSİK-YANLIŞ BİLGİLERİN NEDENLERİ ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA: MARDİN İLİ ÖRNEĞİ

Araştırma Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 1 Haziran 2025

Makale Kabul Tarihi: 1 Temmuz 2025

Yazar Bilgileri:

• Mehmet DEĞİRMENCİ

Bağımsız Araştırmacı

mehmetdegirmenci06@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6949-4155

Öz

Arka plan: Göç olgusu, ona ilişkin politikalar ve toplumsal tutumlar, büyük ölçüde ev sahibi toplumun konuya dair algısı ve bilgi düzeyi tarafından şekillendirilir. Vatandaşların "mülteci", "sığınmacı", "göçmen" gibi temel kavramları doğru anlaması hem sosyal uyumun sağlanması hem de politikaların isabetli uygulanması için bir ön koşuldur. Ancak Türkiye'de bu kavramlara yönelik yaygın bir bilgi eksikliği ve kafa karışıklığı gözlemlenmektedir.

Amaç: Bu çalışma, ev sahibi toplumun göç kavramlarına dair bilgi eksikliklerinin ve yanlış bilgilenmelerinin temel nedenlerini Mardin ili özelinde derinlemesine incelemeyi amaçlamaktadır. Vatandaşların sahip olduğu bilgi boşluklarının kaynaklarını anlamak, toplumsal farkındalığı artırmaya yönelik etkili çözümler üretebilmenin ilk adımıdır.

Yöntem: Çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiş ve veriler, Mardin'de ikamet eden farklı sosyo-demografik özelliklere sahip 10 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar yoluyla toplanmıştır. Veriler tematik analiz yöntemi ile çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırma bulguları, bilgi eksikliğinin üç temel kaynaktan beslendiğini ortaya koymaktadır: (1) Eğitim sisteminin müfredatında göç konusuna yeterli ve derinlemesine yer vermemesi, (2) Medyanın konuyu genellikle yüzeysel, yanıltıcı veya hatalı bir dille işlemesi ve (3) Toplumda konuya karşı genel bir ilgisizliğin bulunması.

Sonuç: Çalışma, Türkiye'de göç olgusuna dair toplumsal bilincin artırılması için eğitim müfredatının zenginleştirilmesi, sorumlu bir medya yaklaşımının teşvik edilmesi ve toplumsal farkındalık kampanyalarının düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu araştırma, sorunun kökenine inerek, kanıta dayalı politika ve uygulama önerileri geliştirmek için somut bir zemin sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Bilgi eksikliği, Eğitim sistemi, Medya, Toplumsal farkındalık.

A QUALITATIVE RESEARCH ON THE REASONS OF INCOMPLETE-INCORRECT INFORMATION REGARDING CONCEPTS RELATED TO THE PHENOMENON OF MIGRATION: THE CASE OF MARDIN PROVINCE

Research Article

Received: June 1, 2025

Accepted: July 1, 2025

Author:

• Mehmet DEĞİRMENCİ

Independent Researcher

mehmetdegirmenci06@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6949-4155

Abstract

Background: The phenomenon of migration, along with related policies and societal attitudes, is largely shaped by the host community's perception and level of knowledge on the subject. An accurate understanding of fundamental concepts such as 'refugee', 'asylum seeker', and 'migrant' by citizens is a prerequisite for both achieving social cohesion and implementing policies accurately. However, widespread knowledge gaps and confusion regarding these concepts are observed in Turkey.

Objective: This study aims to conduct an in-depth examination of the underlying reasons for the host community's knowledge gaps and misinformation regarding migration concepts, focusing on the case of Mardin province. Understanding the sources of citizens' knowledge gaps is the first step toward developing effective solutions to increase public awareness.

Method: A qualitative research design was adopted for the study, and data were collected through semi-structured interviews with 10 citizens of the Republic of Turkey with diverse socio-demographic characteristics residing in Mardin. The data were analyzed using thematic analysis.

Findings: The research findings reveal that the knowledge gaps stem from three primary sources: (1) The education system's failure to include the topic of migration adequately and in-depth in its curriculum, (2) The media's tendency to cover the subject in a superficial, biased, or inaccurate manner, and (3) A general public indifference towards the topic.

Conclusion: The study indicates that to increase public consciousness about the phenomenon of migration in Turkey, it is necessary to enrich the education curriculum, promote a responsible media approach, and organize public awareness campaigns. By delving into the roots of the problem, this research provides a concrete basis for developing evidence-based policy and practical recommendations.

Keywords: Migration, Knowledge gaps, Education system, Media, Public awareness.

1. Giriş

Göç olgusu, dünya genelinde 2020 yılı itibarıyla yaklaşık 281 milyon uluslararası göçmene ulaşarak rekor seviyeler kaydetmiş ve çağımızın en belirleyici ve karmaşık sosyal gerçekliklerinden biri haline gelmiştir (McAuliffe ve Oucho, 2024). Bu devasa sayı, sadece istatistiksel bir veri değil, aynı zamanda savaş, zulüm, yoksulluk, iklim değişikliği ve daha iyi bir yaşam arayışı gibi sayısız nedenle evlerini, kültürlerini ve sevdiklerini geride bırakan milyonlarca bireysel insan hikayesini temsil etmektedir. Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar, yeni bir ülkeye giriş yaptıklarında genellikle yoksul yaşam koşulları, sınırlı sosyal fırsatlar, eksik istihdam ve yabancı bir sağlık sisteminde yol bulma zorlukları gibi çok yönlü ve çeşitli güçlüklerle karşılaşmaktadır (Portes ve Rumbaut, 2006; Wendelboe-Nelson vd., 2025). Bu insani boyut, göç olgusunu anlamlandırma ve yönetme çabalarının merkezinde yer almalıdır.

Modernitenin temel sonuçlarından biri olarak kabul edilen (Giddens, 1990) ve küreselleşme süreçleriyle (Sassen, 1998) hızlanan bu insan hareketlilikleri, bazı akademisyenlerin günümüzü bir "göç çağı" olarak tanımlamasına yol açmıştır; bu çağda uluslararası nüfus hareketleri hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumların sosyal, politik ve kültürel yapılarını derinden dönüştürmektedir (Castles vd., 2014). Bu karmaşık olguyu yönetmek ve anlamlandırmak için, göç meselesindeki temel kavramların (Bartram vd., 2017) net bir şekilde tanımlanması kritik bir önem taşımaktadır. Kavramlar, sadece teknik terimler değil, aynı zamanda hukuki statüleri, hakları ve bireylere yönelik geliştirilecek politikaların çerçevesini belirleyen güçlü araçlardır. Uluslararası hukukta bu kavramların en bilineni, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK) Cenevre Sözleşmesi'nde (1951) tanımladığı "mülteci" statüsüdür. Bu tanıma göre mülteci, "ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için" ülkesi dışında bulunan ve koruma arayan kişidir. "Sığınmacı" ise henüz mülteci statüsü almamış ancak sığınma başvurusunda bulunmuş kişiyi ifade ederken, "göçmen" teriminin net bir hukuki tanımı bulunmamaktadır.

Göçmenler, sığınmacı ve mültecileri de kapsayacak şekilde, ekonomik veya başka nedenlerle ülkesini terk etmiş kişileri de içeren daha geniş bir kategoridir. Bu hukuki ayrımlara ek olarak, kendi ülkelerinin sınırları içinde yer değiştirmek zorunda kalan ve "ülke içinde yerinden edilmiş kişiler" (IDP) olarak adlandırılan büyük bir kitle de mevcuttur (Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), 2020). Türkiye gibi hem hedef hem de transit ülke konumundaki ülkelerde, uluslararası koruma statülerine ilişkin güncel veriler, Göç İdaresi Başkanlığı (2025) gibi resmî kurumlar tarafından düzenli olarak yayımlanmaktadır.

Ancak bu net hukuki ayrımlara rağmen, kamusal alanda ve medyada "göçmen", "mülteci" ve "sığınmacı" etiketlerinin sıklıkla birbirinin yerine ve hatalı bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Dilin, sosyal gruplara yönelik algıyı şekillendiren temel bir bağlamsal ipucu olduğu düşünüldüğünde, bu durum masum bir terminoloji hatasından çok daha ileri anlamlar taşımaktadır. Kullanılan etiketler, belirli bir grupla ilişkili stereotipleri ve duygusal tepkileri tetikleyerek toplumsal tutumları yönlendirir. Nitekim, dokuz farklı ülkede yürütülen yakın tarihli ve kapsamlı bir araştırma, bu etiketlerin gücünü çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur (Graf vd., 2023). Söz konusu göre katılımcılar, "sığınmacı" ve "mültecilere" kıyasla "göçmen" olarak etiketlenen kişilere karşı daha az sosyal mesafe göstermekte ve onlarla komşu, arkadaş veya partner olmaktan daha mutlu olacaklarını belirtmektedirler. Bu etkinin altında yatan temel mekanizmanın ise "algılanan tehdit" değil, "algılanan fayda" olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, "göçmenlerin" ev sahibi topluma daha fazla fayda getireceğini düşündükleri için onlara daha olumlu yaklaşmaktadır. Bu bulgu, kelimelerin ve kavramların, toplumsal kabul ve dışlama mekanizmalarını nasıl harekete geçirdiğini kanıtlamaktadır. Yanlış veya kasıtlı olarak aşağılayıcı bir dille yapılan

etiketlemeler, belirli gruplara yönelik önyargıyı ve olumsuz tutumları pekiştirebilir. Dolayısıyla, halkın bu kavramları nasıl anladığı ve bu bilgiyi hangi kaynaklardan edindiği, sosyal uyum ve bir arada yaşama kültürü açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Akademik literatür, göçün nedenlerini (Massey vd., 1993), teorik çerçevelerini (Zolberg, 1989), uyum dinamiklerini (Portes & Rumbaut, 2006) ve "süper-çeşitlilik" gibi yeni toplumsal yapıları (Vertovec, 2007) kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Ancak bu çalışmanın odaklandığı alanda, yani ev sahibi toplumun kavramsal bilgi eksikliklerinin kaynaklarını inceleyen çalışmalarda önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu boşluk, özellikle göçmenlerin "sosyal ve siyasi olarak popüler olmayan bir nüfus" olarak görüldüğü (Pugh, 2014, s. 229) toplumlarda daha da kritik hale gelmektedir. Pugh'un (2014) da belirttiği gibi, sivil toplum kuruluşları bu grupları savunurken genellikle insani yardım odaklı kalmakta, konunun altında yatan yapısal ve siyasi nedenlere yönelik sürdürülebilir bir meydan okuma sunmakta zorlanmaktadır.

Siyasi aktörler ise genellikle, seçmenlerinin taleplerine yanıt verirken, kendi söylemleri de etkili olmaktadır. Bu siyasi atmosfer, bilgi eksikliğini ve yanlış bilgilendirmeyi daha da derinleştirmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın temel amacı, bu karmaşık arka planı dikkate alarak, Türkiye'deki vatandaşların göçle ilgili kavramsal bilgi eksikliklerinin temel nedenlerini (eğitim, medya, toplumsal ilgisizlik) Mardin örneğinde derinlemesine araştırmaktır. Buna ek olarak Türkiye'de göç olgusuna yönelik toplumsal bilgi eksikliğini kökenlerine dair ampirik veriler sunarak literatürdeki mevcut boşluğun doldurulması da hedeflenmektedir. Aynı zamanda araştırmanın problemi ve hedeflediği amaçlar odağında (a) Mardin'de yaşayan vatandaşların göç olgusuna ilişkin temel kavramlar (mülteci, sığınmacı, göçmen vb.) hakkındaki bilgi düzeyleri nasıldır?, (b) Katılımcıların algısına göre, kendilerinde ve toplumda var olan bilgi eksikliklerinin veya yanlış bilgilerin temel nedenleri nelerdir? ve (c) Katılımcılar, bu bilgi eksikliklerinin giderilmesi için bireysel ve toplumsal düzeyde ne gibi çözüm yolları önermektedir? sorularına cevap aranmıştır.

Gerçekleştirilen bu çalışma, sadece bir "bilgi eksikliğini" tespit etmenin ötesinde, bu eksikliğin nedenlerini ortaya koyarak bir nevi "teşhis" sunmaktadır. Çalışmanın sonuçları, yalnızca akademik tartışmalara katkı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda eğitim politikalarının yeniden gözden geçirilmesi, medya okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi ve toplumsal farkındalığı artıracak sosyal kampanyaların tasarlanması gibi kanıta dayalı ve hedef odaklı pratik uygulamalara da ışık tutma potansiyeli taşımaktadır. Bu sayede, göç olgusunun daha sağlıklı bir zeminde tartışılmasına ve yönetilmesine olanak sağlanması beklenmektedir.

Makale, ilerleyen bölümlerde şu yapıyı takip etmektedir: İkinci bölümde araştırmanın metodolojisi detaylandırılacak, üçüncü bölümde mülakatlardan elde edilen bulgular tematik bir çerçevede sunulacaktır. Son bölümde bulgular literatür ışığında tartışılacak ve çalışmanın sonuçları ve politika önerileri sunulacaktır.

2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubunun seçildiği bağlam, veri toplama ve analiz süreçleri ile çalışmanın bilimsel geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için izlenen stratejiler şeffaf bir şekilde açıklanmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, göç kavramlarına ilişkin bilgi eksikliğini nedenlerini kendi sosyal bağlamı içinde, derinlemesine ve bütüncül bir şekilde anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan durum çalışması (case study) deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin veya durumun (bu araştırma için

Göç Olgusu ile İlgili Kavramlara İlişkin Eksik – Yanlış Bilgilerin Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Mardin İli Örneği

Mardin ilindeki vatandaşların bilgi düzeyleri ve bunun nedenleri) etraflıca incelenmesine olanak tanıyarak, olgunun altında yatan dinamiklere dair zengin ve detaylı bir anlayış sunar (Topkaya, 2013).

2.2. Çalışma Grubu

Nitel araştırmanın doğasına uygun olarak, bu çalışmada nicel araştırmalardaki "evren ve örneklem" yerine "bağlam" ve "çalışma grubu" kavramları kullanılmıştır. Araştırmanın bağlamını, tarihsel olarak hem ülke içi (kırdan kente) hem de uluslararası (özellikle Suriye ve Irak'tan) göç hareketliliklerine yoğun olarak tanıklık etmiş bir şehir olan Mardin ili oluşturmaktadır. Bu özellik, Mardin'i göç algıları, bilgi düzeyleri ve toplumsal etkileşimleri incelemek için zengin bir veri sahası haline getirmektedir.

Araştırmanın çalışma grubunu, Mardin il merkezinde ikamet eden 10 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oluşturmaktadır. Araştırmanın temel amacı göçmenlerin deneyimlerini değil, ev sahibi toplumun göç olgusunu nasıl kavradığını, bilgi eksikliklerinin kaynaklarını ve bu durumun toplumsal yansımalarını anlamak olduğu için katılımcılar araştırmanın yapıldığı ülkenin vatandaşları arasından seçilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Bu doğrultuda, farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeylerinden bireylerin katılımı sağlanarak, konuya ilişkin farklı bakış açılarının ve deneyimlerin yakalanması hedeflenmiştir. 10 katılımcıya ulaşıldıktan sonra yapılan son mülakatlarda yeni bir tema veya önemli bir bilginin ortaya çıkmadığı görülerek verilerin teorik doygunluk noktasına ulaştığı değerlendirilmiş ve veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

2.3. Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci 01.11.2023 ile 31.12.2023 tarihleri arasında yürütülmüştür. Veriler, araştırmacılar tarafından 01.08.2023 ile 01.09.2023 tarihleri arasında, ilgili literatür taraması ve uzman görüşleri alınarak geliştirilen yarı yapılandırılmış mülakat formu aracılığıyla toplanmıştır. Form, Demografik Bilgiler ve Ana Araştırma Soruları olmak üzere 2 bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın başında, formun işlerliğini test etmek amacıyla 15.09.2023 tarihinde bir pilot görüşme yapılmış ve bu görüşme sonucunda bazı soruların daha anlaşılır olması için küçük değişikliklere gidilmiştir. Mülakatlar yüz yüze gerçekleştirilmiş ve ortalama 30-45 dakika sürmüştür. Tüm katılımcılara araştırmanın amacı, verilerin gizliliği ve gönüllülük esası hakkında bilgi verilmiş, ses kaydı için sözlü ve yazılı onamları alınmıştır.

2.4. Veri Analizi

Mülakatlardan elde edilen formlar ve ses kayıtları 01.01.2024-01.03.2024 tarihleri arasında deşifre edilerek yazılı metinlere dönüştürülmüştür. Bu metinler, nitel veri analizinde yaygın olarak kullanılan tematik analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Verilerin sistematik bir şekilde kodlanması, kategorileştirilmesi ve temalaştırılması sürecinde MAXQDA nitel veri analizi yazılımından yararlanılmıştır. Analiz süreci; (1) metinlerin tekrar tekrar okunarak veriyle bütünleşme, (2) anlamlı ifadeler ve kalıplara kodlar atanması, (3) ilişkili kodların ortak kategoriler altında toplanması ve son olarak (4) bu kategorilerden araştırmanın ana temalarının oluşturulması adımlarını içermiştir.

Nitel bir çalışmanın bilimsel değeri, onun geçerlilik ve güvenilirlik standartlarını ne ölçüde karşıladığına bağlıdır. Bu çalışmanın inandırıcılığını (iç geçerlilik) artırmak için iki temel strateji izlenmiştir: Birincisi, bulgular bölümünde katılımcıların ifadelerinden doğrudan ve zengin alıntılara yer verilerek ayrıntılı betimleme yapılmıştır. İkincisi, analiz sürecinde iki araştırmacının birbirinden bağımsız kodlama yapıp sonra karşılaştırması uzman teyidi işlevi görmüştür. Çalışmanın aktarılabilirliğini (dış geçerlilik) desteklemek amacıyla ise araştırmanın bağlamı

(Mardin) ve katılımcıların özellikleri detaylı bir şekilde tanımlanarak okuyucunun bulguların benzer başka bağlamlarla ilişkisini kurabilmesine olanak tanınmıştır.

2.5. Etik

Gerçekleştirilen bu araştırmanın etik izni Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulu'ndan alınmıştır (Tarih: 13.10.2023, Karar No: MAU-FRM-01-KARARLAR/02).

2.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Mardin ilinde ikamet eden 10 katılımcı ile gerçekleştirilmiş bir durum çalışmasıdır. Dolayısıyla, bulguların istatistiksel olarak tüm Türkiye'ye genellenmesi gibi bir amacı bulunmamaktadır. Çalışmanın temel gücü, genelleme yapmak yerine, göç olgusuna dair bilgi eksikliğinin belirli bir bağlamdaki kökenlerine ve dinamiklerine dair derinlemesine ve zengin bir anlayış sunmasıdır. Bu çalışma, gelecekte yapılacak daha geniş ölçekli nicel araştırmalar için bir temel oluşturabilir ve "Türkiye'nin farklı bölgelerindeki vatandaşların göç bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?" gibi yeni araştırma sorularına kapı aralayabilir.

3. Bulgular

Bu bölümde, araştırma kapsamında yapılan mülakatlardan elde edilen veriler sunulmaktadır. İlk olarak, araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine yer verilerek çalışma grubunun profili çizilmiştir. Takiben, mülakat sorularına verilen yanıtlardan hareketle yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular, önce soru bazlı dökümler halinde, ardından bu dökümlerden sentezlenen ana temalar çerçevesinde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

3.1. Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bulgular

Araştırma kapsamında formumuzun ilk bölümünde demografik özellikleri ortaya koymaya yarayan “Kendinizden bahsedebilir misiniz? Yaş? Cinsiyet? Eğitim durumu?” sorusuna (Soru-1) yer verilmiştir. Demografik özellikler Tablo 1’de detaylı olarak gösterilmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların 3 kadın ve 7 erkekten oluştuğu, yaşlarının ise 28 ile 36 arasında değiştiği görülmektedir. Kadınların yaş aralığı 22-30, erkeklerin yaş aralığı ise 28-36 olarak gözlemlenmiştir. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde ise şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: 1 katılımcı yüksek lisans, 7 katılımcı lisans, 1 katılımcı ön lisans ve 1 katılımcı ise lise mezunudur.

Tablo 1. Demografik Veriler.

Katılımcı Kodu	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu
K1	34	Erkek	Lisans
K2	36	Erkek	Lisans
K3	29	Kadın	Ön Lisans
K4	28	Erkek	Lisans
K5	30	Kadın	Lise
K6	32	Erkek	Lisans
K7	33	Erkek	Yüksek Lisans
K8	36	Erkek	Lisans
K9	22	Kadın	Lisans
K10	28	Erkek	Lisans

Göç Olgusu ile İlgili Kavramlara İlişkin Eksik – Yanlış Bilgilerin Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Mardin İli Örneği

Bu demografik çeşitlilik, katılımcıların göç kavramlarına ve bu konudaki eksikliklere ilişkin farklı bakış açılarını yansıtmaya olanak tanımaktadır. Farklı yaş grupları, cinsiyetler ve eğitim düzeylerinden gelen katılımcılar, göç olgusuna ilişkin geniş bir perspektif sunmaktadır. Eğitim düzeylerindeki farklılıklar, katılımcıların konuya ilişkin bilgi düzeylerini ve bu bilgilerin nasıl edinildiğini anlamak açısından önemlidir. Bu çeşitli demografik özellikler, çalışmanın genel geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmakta, göç kavramlarına ilişkin farklı bakış açılarını ve bilgi düzeylerini daha kapsamlı bir şekilde analiz etme fırsatı sunmaktadır.

3.2. Verilerin Analizi

Bu alt bölümde, katılımcıların araştırma soruları ekseninde yöneltilen spesifik sorulara verdikleri ham yanıtlar ve bu yanıtlardan elde edilen öncül kodlar sunulmaktadır. Tablolar aracılığıyla sunulan bu veriler, bir sonraki bölümde ele alınacak olan tematik analizin temelini oluşturan ham materyali teşkil etmektedir.

3.2.1. Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyi

Katılımcılara göç olgusuna ilişkin kavramsal bilgi düzeylerini tespit edebilmek amacıyla sorulan “Göç denilince aklınıza tam olarak hangi kavramlar gelmektedir? Bu kavramlar ne için kullanılmaktadır? Açıklayabilir misiniz?” sorusuna verilen cevaplar(kodlar) Tablo 2’de gösterilmiştir.

Katılımcıların göç kavramına ilişkin tanımları incelendiğinde, göçün çok boyutlu bir olgu olarak ele alındığı görülmektedir. Bazı katılımcılar göçü daha çok türsel ayrımlar üzerinden değerlendirmiştir. Örneğin K2 ve K4 numaralı katılımcılar; iç göç, dış göç, mevsimlik göç, zorunlu ve isteğe bağlı göç gibi kategorilere yer verirken, mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci gibi hukuki statülere de dikkat çekmişlerdir. K6 ve K10 ise ekonomik göç, insan ticareti ve beyin göçü gibi temalara vurgu yapmıştır.

Tablo 2. *Kavramlara İlişkin Bilgi Düzeyleri.*

Katılımcı Kodu	Cevaplar
K1	Köyden kente göç, mülteci
K2	Zorunlu göç, isteğe bağlı göç, mevsimlik göç, iç göç, dış göç
K3	Siyasal, toplumsal ya da ekonomik nedenlerle bir yerden bir yere taşınma
K4	İç göç, dış göç, sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, göçmen, geçici koruma
K5	Fiziki veya ruhsal olarak bir yerden ayrılmak. Zorunlu veya isteğe bağlı göç
K6	Mülteci, ekonomik göç, insan ticareti
K7	Göç denilince zihinlerde daha çok zorunlu sebeplerden dolayı bir yerden bir yere gitmek zorunda olma kavramı gelmektedir
K8	Bireyin dini, ekonomik, sosyal sebeplerden ötürü kendi ülkesini terk ederek daha yaşanabilir ülkeye gitmesi
K9	Kişilerin savaş, olağanüstü haller (deprem, yangın, sel gibi) sebebiyle taşınması, yurdundan ayrılması
K10	Mülteci, sığınmacı, beyin göçü, savaş

Diğer yandan bazı katılımcılar, göçün nedenlerine odaklanmıştır. K3, göçü siyasal, toplumsal ve ekonomik nedenlerle gerçekleşen yer değişimi olarak tanımlarken; K8 ve K9, göçün dini, sosyal, ekonomik gerekçelerle ya da savaş ve doğal afet gibi olağanüstü koşullar nedeniyle meydana geldiğini ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar ise göçün bireysel ve psikolojik boyutuna değinmiştir. K5, göçü hem fiziki hem de ruhsal bir ayrılık olarak tanımlarken; K7, toplumun göç algısının çoğunlukla zorunluluk temelli olduğunu belirtmiştir.

K1 ise kırsal alandan kente yapılan göçü örnek göstererek iç göç dinamiklerine dikkat çekmiştir. Genel olarak katılımcı yanıtları, göçün yalnızca coğrafi bir hareketlilik değil; ekonomik, siyasal, toplumsal ve bireysel boyutları olan çok katmanlı bir olgu olarak algılandığını göstermektedir.

3.2.2. Bilgi Düzeyi farkındalığı ve Nedenleri

Katılımcıların göç olgusuna ilişkin kavramlar hakkında bilgi düzeylerindeki eksikliklerin farkındalığını ve bu eksikliklerin nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla katılımcılara “Göç olgusuna ilişkin kavramlar hakkındaki bilgilerinizin eksik-yanlış olan kısımları olduğunu düşünüyor musunuz? Eğer varsa bu eksik veya yanlış bilgilere nelerin sebep olduğunu düşünüyorsunuz? Açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Aynı bölümde, konuya ilgisizlik, eğitim, medya, aile ve sosyal çevrenin hangi seviyede (tamamen, kısmen, hiç) bu duruma neden olduklarını işaretleyerek belirtebilecekleri küçük bir tablo da bulunmaktadır. Soruya verilen cevaplar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Bilgi Düzeyi Farkındalığı ve Nedenleri.

Katılımcı Kodu	Durum	Nedenleri (özet)
K1	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik, eğitim, medyanın bu durumda tamamen, aile ve sosyal çevrenin ise kısmen etkisi olmuştur
K2	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik kısmen, eğitim, medya, aile ve sosyal çevre ise tamamen etkili olmuştur
K3	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik kısmen, eğitim, medya, aile ve sosyal çevre ise tamamen etkili olmuştur
K4	Kısmen düşünüyorum	Konuya ilgisi ve aldığı eğitim neticesinde kavramlara ilişkin bilgi düzeyinde artış olduğunu ifade etmektedir. Eksikliklerinin olmasında ise eğitim tamamen, medya aile ve sosyal çevrenin kısmen olduğunu belirtmektedir
K5	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik, eğitim ve aile kısmen etkili olsa da medya ve sosyal çevre tamamen etkilidir
K6	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik ve sosyal çevre kısmen etkili olsa da eğitim, medya ve aile bu durumun oluşmasında tamamen etkilidir
K7	Düşünüyorum	Göç olgusunun popüler konular kadar ilgi görmemesinden kaynaklı eksiklikler olabilmektedir. Şahsının eksikliklerinde ise ilgisizlik ve eğitim tamamen etkili iken medya, aile ve sosyal çevre kısmen etkili olmuştur.
K8	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik, eğitim ve medya eksik bilgilerde tamamen sorumlu iken, aile ve sosyal çevre kısmen etkilidir
K9	Düşünüyorum	Konuya ilgisizlik, eğitim ve medya eksik bilgilerde tamamen sorumlu iken, aile ve sosyal çevre kısmen etkilidir
K10	Düşünmüyorum	Kavramlar hakkında herkesin farklı yorumları olabilir. Anlam değişmez ama farklı yorumlanabilir. Eksikliğimin olduğunu düşünmüyorum

3.2.3. Eksikliklerin Giderilmesine Yönelik Yapılanlar

Katılımcılara farkında oldukları bilgi eksikliklerinin giderilmesine yönelik ne gibi çözümler ürettiklerine ilişkin sorulan “Göç olgusuna ilişkin kavramlar hakkında eksik-yanlış bilgilere sahip olduğunuzun farkında iseniz bu durumun telafisi amacı ile neler yaptınız?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 4’e işlenmiştir.

Katılımcıların, göç konusundaki bilgi eksikliklerini nasıl telafi edebileceklerine dair görüşleri, çeşitli yaklaşımlar sergilemektedir. Bazı katılımcılar, araştırma yapmanın eksiklikleri giderebileceğini ifade etmiştir. Örneğin, K2, K3, K4 ve K7 numaralı katılımcılar, eksikliklerini gidermek için araştırma yapma ya da uzman kişilerle görüşme yollarını önerirken, K1 numaralı katılımcı devletin bu eksiklikleri giderebilmek için önlemler alması gerektiğini vurgulamıştır.

Göç Olgusu ile İlgili Kavramlara İlişkin Eksik – Yanlış Bilgilerin Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Mardin İli Örneği

Diğer yandan, bazı katılımcılar eksikliklerinin olmadığını belirtmiş ve dolayısıyla herhangi bir telafi yöntemine ihtiyaç duymadıklarını ifade etmiştir. K5 ve K10, eksiklik hissetmediklerini belirterek, herhangi bir ekstra çaba sarf etmeye gerek duymadıklarını dile getirmiştir. K6 numaralı katılımcı ise medyayı takip ederek bilgi edinmeye devam ettiğini ifade etmiştir.

Tablo 4. Eksikliklerin Giderilmesine Yönelik Yapılanlar.

Katılımcı Kodu	Açıklama
K1	Telafi için devlet bir şeyler yapmalı
K2	Herhangi bir şey yapmadım. Ancak araştırma yaparsam telafi edebileceğimi düşünüyorum
K3	Araştırmalar yaparsak telafi edilebilir
K4	Eksikliklerimi fark ettiğim aşamada araştırmalar yaparak bu eksikliğimi giderdiğimi, düşünüyorum
K5	Eksikliğimin olmadığını düşünüyorum
K6	Kendi adıma araştırma yapmıyorum. Medyayı takip ediyorum
K7	Çok fazla bir şey yapmadım. Ama alanında uzman kişileri dinlemek ve araştırma yapmak sorunu giderebilir
K8	Eğitim-öğretim düzeyimin artırılması ve göç konusuna ağırlık vermek eksikliğimi giderebilir
K9	Derinlemesine araştırmalar yapmak faydalı olabilir
K10	Eksik bilgiye sahip olmadığımı düşündüğüm için herhangi bir şey yapmaya gerek görmedim

K8 numaralı katılımcı ise, daha yüksek bir eğitim düzeyine ulaşmayı ve göç konusuna özel daha fazla zaman ayırmayı, eksikliklerini gidermek için uygun bir yöntem olarak görmektedir. K9 ise derinlemesine araştırmalar yapmanın bilgi eksikliklerini giderebileceğine dair görüş bildirmiştir.

3.2.4. Toplumsal Farkındalık

Katılımcılara bulundukları toplum içerisinde göç kavramlarına ilişkin genel bir bilgi düzeyi eksikliğinin olup olmadığına ilişkin farkındalıklarını test etmek amacıyla sorulan “Bulunduğumuz toplum içerisinde genel olarak böyle bir eksiklik olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Toplumsal Farkındalık.

Katılımcı Kodu	Açıklama
K1	Evet düşünüyorum
K2	Evet, kesinlikle
K3	Evet düşünüyorum
K4	Kesinlikle çok büyük eksiklikler var, toplumumuz kavramları tam anlamıyla bilmemektedir
K5	Genel itibarı ile bilgisizlikten kaynaklı ön yargı mevcut
K6	Kesinlikle düşünüyorum. Göç konusu eğitim sistemimizin temelinde insanlarımızı dikte edilmemiş, daha sonra da toplumumuza bu eksiklik sirayet etmiştir
K7	Toplumumuz göç kavramı ile yoğun ilişki halinde olmasına rağmen kavramlarına ilişkin bilgi düzeyinde maalesef çok yetersizdir
K8	Düşünüyorum
K9	Böyle bir eksiklik olduğunu düşünüyorum. Medya olumsuz örnekleri göstererek bu duruma neden olmaktadır
K10	Toplumumuzun göç anlamında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum

K5 ve K7 ise, toplumun göçle ilgili bilgi eksikliklerinin ön yargı ve toplumsal farkındalık eksikliği yaratmaya neden olduğunu vurgulamıştır. K9 numaralı katılımcı, medyanın olumsuz örnekler sunarak bu bilgi eksikliklerini pekiştirdiğine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte, K10 numaralı katılımcı, toplumun göç konusunda yeterli bilgiye sahip olduğunu düşündüğünü belirtmiştir.

3.2.5. Çözüm Önerileri

Katılımcıların toplumda mevcut olan göç olgusuna ilişkin kavramsal düzeydeki bilgi eksikliklerinin giderilebilmesi açısından fikirlerinin öğrenilmeye çalışıldığı “Hem şahsınız özelinde hem de genel olarak toplum açısından bu durumun giderilmesi için neler yapılabilir? Açıklayınız.” sorusuna verdikleri cevaplar özetle Tablo 6’da işlenmiştir.

Tablo 6. Çözüm Önerileri.

Katılımcı Kodu	Açıklama
K1	Devlet aktif bir rol almalı
K2	Şahsım için akademik kaynakları inceleyerek, toplum için ise yazılı, görsel, işitsel ve sosyal medya üzerinden toplumun her kesimine hitap edebilecek bilgilendirmeler yapılarak giderilebilir
K3	Eğitimde göç olgusu daha fazla işlenerek ve sosyal medya/belgeseller aracılığı ile giderebilir
K4	Konuyu bilenlerin kendi çevrelerine doğrusunu anlatarak ve ayrıca medyadaki dili düzelterek, yanlış ve spekülasyon haberlerin önüne geçerek ve kişileri bilinçlendirerek çözülebilir
K5	Göçmenlerin geri dönmesi sağlanarak çözülebilir
K6	Eğitimde göç konusu temelden ele alınarak, şahsım adına ise bu konuda çalışmalar yaparak çözülebilir
K7	Öncelikli olarak konunun öneminin toplumun geneline kabul ettirebilmeye yönelik bir kamuoyu oluşturma amacıyla ciddi çalışmalar yapılarak, eğitimde göç konusuna daha da ağırlık verilerek ve gündelik siyasete alet edilerek kullanılmaması sağlanarak çözülebilir
K8	Sosyal medya, televizyon, internet, kitap vs. gibi toplumun dikkatini çekebilecek organizasyonlar yaparak giderilebilir
K9	Eğitimde göç konusuna daha çok yer verilerek, topluma medya üzerinden göçün artışı ve etkilerinin daha iyi aktarılmasıyla da ilgi düzeyi artırılarak çözülebilir
K10	Eğitim alanına yatırımlar yapılarak giderilebilir

Katılımcılar, göç konusundaki bilgi eksikliklerinin giderilmesine yönelik çeşitli yöntemler önermektedir. Eğitim ve medyanın daha etkin kullanılması, en çok önerilen çözümler arasında yer almaktadır. K1, K6 ve K7 numaralı katılımcılar, eğitim sisteminde göç konusunun daha fazla işlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. K7 aynı zamanda, göç konusunun siyasetle ilişkilendirilmemesi ve toplumda bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

Medya ve sosyal medya kullanımı, birçok katılımcı tarafından etkili bir çözüm olarak öne sürülmüştür. K2, K8 ve K9 numaralı katılımcılar, göç hakkında görsel, işitsel ve yazılı medya üzerinden daha fazla bilgilendirme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, yanlış bilgilendirmelerin önüne geçilmesi için medyanın dilinin düzeltilmesi gerektiği de vurgulanmıştır (K4).

K5, göçmenlerin geri dönmesinin bir çözüm önerisi olduğunu belirtirken, K10 numaralı katılımcı ise, eğitim alanına yapılacak yatırımlar ile göç konusunda farkındalık yaratılabileceğini ifade etmiştir.

3.3. Tematik Bulgular

Veri analizinin bu aşamasında, bir önceki bölümde sunulan ham verilerin sistematik bir şekilde incelenmesiyle ortaya çıkan ana temalar, kategoriler ve kodlar sunulmaktadır. Bu temalar, araştırmanın temel bulgularını sentezlemekte ve katılımcıların deneyim ve görüşlerindeki ortak örüntüleri yansıtmaktadır. Aşağıdaki tablo, bu analitik çerçevenin bir özetini sunmakta, ardından gelen metin ise her bir temayı derinlemesine açıklamaktadır.

Tablo 7. Tematik Analiz Sonucunda Ortaya Çıkan Temalar, Kategoriler ve Örnek Kodlar.

Ana Tema	Kategori	Örnek Kodlar (Katılımcı İfadelerinden Türetilen)
Kavramsal Bilgi Düzeyindeki Sınırlılıklar ve Muğlak Alanlar	Bilgi Düzeyindeki Sınırlılık	"Köyden kente göç", "zorunlu göç", "genel tanımlama", "duyumlardan ibaret bilgi"
	Hukuki ve Gündelik Dilin Karışması	"Mülteci/sığınmacı farkını bilmeme", "hepsine göçmen deme", "geçici koruma nedir bilmiyorum"
	Eksikliğin Farkında Olma	"Eksik olduğumu düşünüyorum", "toplum olarak bilmiyoruz", "bilgilerim yanlış olabilir"
Bilgi Eksikliğinin Kaynakları: Kurumsal ve Toplumsal Sorumlular	Eğitim Sisteminin Boşluğu	"Müfredatta yoktu", "yüzeysel geçildi", "okulda öğretilmedi", "eğitim tamamen sorumlu"
	Medyanın Yönlendirici ve Yetersiz Rolü	"Medya olumsuz gösteriyor", "yanlış bilgi", "sansasyonel dil", "siyasi malzeme yapılıyor"
	Toplumsal İlgisizlik ve Öncelik Sırası	"Popüler bir konu değil", "kimse merak etmiyor", "ben de araştırmadım", "ilgisizlik var"
Çözüm Önerileri ve Sorumluluğun Devri	Kurumsal Reform Beklentisi	"Eğitim şart", "müfredat değişmeli", "medya dilini düzeltmeli", "kamu spotu yapılmalı"
	Devletin Rolü	"Devlet aktif rol almalı", "devlet yatırım yapmalı", "politikalar yanlış"
	Bireysel Çabanın Sınırlılığı	"Ben bir şey yapmadım", "araştırma yaparsam düzelir", "kişisel çaba yok"

3.3.1. Kavramsal Bilgi Düzeyindeki Sınırlılıklar ve Muğlak Alanlar Teması

Araştırmanın ilk temel bulgusu, katılımcıların göçle ilgili kavramsal bilgi düzeylerinin homojen olmadığı ve genellikle hukuki tanımlardan ziyade kişisel veya genelgeçer yorumlara dayandığıdır. Bilgi düzeyi, hiç bilmemekten kısmen doğru bilgiye uzanan geniş bir yelpazede yer almaktadır. Katılımcıların çoğu, göçü daha çok bir "yer değiştirme eylemi" olarak, K5'in ifadesiyle "fiziki veya ruhsal olarak bir yerden ayrılmak" gibi genel bir çerçevede tanımlarken, kavramların hukuki ve politik boyutunu büyük ölçüde göz ardı etmektedir.

Bu genel tablonun içinde, bazı katılımcılar daha spesifik kavramlar kullanabilmiştir. Örneğin K4, "iç göç, dış göç, sığınmacı, mülteci, şartlı mülteci, göçmen, geçici koruma" gibi bir dizi terimi sıralayarak konuya dair bir farkındalığa sahip olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde K10, sığınmacıyı "uğradığı zarar ve zulümden ötürü mülteci statüsüne alınmak için karar bekleyen kişi" olarak tanımlayarak teknik bir detaya hâkim olduğunu belli etmiştir. Ancak bu iki örnek, genel eğilimin bir istisnasıdır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, bu terimleri ya hiç duymadıklarını ya da duysalar bile anlamlarını birbirine karıştırdıklarını ifade etmiştir. Bu durum, toplumda göç olgusunun yoğun bir şekilde yaşanmasına rağmen, bu yaşanmışlığın sistematik ve doğru bir kavramsal bilgiye dönüşmediğini, bilginin daha çok gayri resmi kanallardan ve "duyumlardan" (K2) edinildiğini ortaya koymaktadır.

En önemli bulgulardan biri ise, katılımcıların büyük bir kısmının bu bilgi eksikliğinin farkında olmasıdır. Yani katılımcılar, "bilmediklerini" bilmektedirler.

3.3.2. Bilgi Eksikliğinin Kaynakları: Kurumsal ve Toplumsal Sorumlular Teması

Katılımcılar, kendilerinde ve toplumda gözlemledikleri bu bilgi boşluğunun nedenlerini sorguladıklarında, suçu veya sorumluluğu bireysel bir meraksızlıktan ziyade daha çok kurumsal ve toplumsal yapılara atfetme eğilimi göstermektedir.

A. Eğitim Sisteminin Boşluğu

Katılımcılar tarafından neredeyse oy birliğiyle işaret edilen ilk ve en temel sorumlu, eğitim sistemidir. Katılımcılar, okul hayatları boyunca göç konusunun ya hiç işlenmediğini ya da birkaç coğrafya dersiyle sınırlı, yüzeysel bir şekilde geçirildiğini vurgulamışlardır. K6'nın "*Göç konusu eğitim sistemimizin temelinde insanlarımızı dikte edilmemiş, daha sonra da toplumumuza bu eksiklik sirayet etmiştir*" şeklindeki ifadesi, bu ortak kanıyı özetlemektedir. Bu durum, bilgi eksikliğinin bireysel bir tercih veya ihmalden öte, bireylere sunulan kurumsal eğitim çerçevesinin bir yansıması olarak algılandığını göstermektedir. Katılımcılar, kendilerini "bilmeyen" olarak değil, adeta "bilgiden mahrum bırakılmış" olarak konumlandırmaktadır.

B. Medyanın Yönlendirici ve Yetersiz Rolü

Bilgi eksikliğinin ikinci temel kaynağı olarak medya gösterilmiştir. Katılımcılara göre medya, toplumu aydınlatıcı ve doğru bilgilendirici bir rol oynamaktan uzaktır. Aksine, medyanın konuyu genellikle reyting odaklı, sansasyonel ve çoğunlukla olumsuz bir çerçevede ele aldığı düşünülmektedir. K9, medyanın "*olumsuz örnekleri göstererek*" önyargıları körüklediğini belirtirken, diğer katılımcılar da medyadaki dilin kavramların içini boşalttığını ve toplumu yanlış yönlendirdiğini ifade etmiştir. Medya, bir bilgi kaynağı olmaktan çok, bir "yanlış bilgi" kaynağı olarak görülmektedir.

C. Toplumsal İlgisizlik ve Öncelik Sırası

Üçüncü önemli neden olarak ise toplumun geneline yayılan bir ilgisizlik hali işaret edilmiştir. Katılımcılar, göç konusunun ekonomik sorunlar veya siyaset gibi "*popüler konular kadar ilgi görmediğini*" (K7) ve bu nedenle insanların konuyu araştırma ve öğrenme gereği duymadığını belirtmiştir. Bu ilgisizlik, aynı zamanda bir kısır döngü yaratmaktadır: Konu ilgi görmediği için medyada ve eğitimde yeterince yer bulamamakta, yeterince yer bulamadığı için de toplumsal ilgi düzeyi düşük kalmaktadır. Katılımcıların bilgi eksikliklerini gidermek için kişisel bir çaba göstermediklerini (K2, K6) itiraf etmeleri de bu toplumsal ilgisizliğin bireysel düzeydeki bir yansımasıdır.

3.3.3. Çözüm Önerileri ve Sorumluluğun Devri Teması

"Bu durum nasıl düzeltilebilir?" sorusuna verilen yanıtlar, katılımcıların sorumluluğun adresini nerede gördüklerini açıkça ortaya koymaktadır. Öneriler, bireysel çabadan çok, kurumsal ve yapısal reformlar üzerine odaklanmıştır.

Katılımcıların neredeyse tamamı için en kalıcı ve etkili çözüm, eğitim sisteminin tepeden tırnağa yeniden ele alınmasıdır. K7'nin de detaylıca açıkladığı gibi, "*göç konusunun ilköğretimden başlayarak üniversiteye kadar, tüm boyutlarıyla (hukuki, sosyal, ekonomik, psikolojik) müfredata dahil edilmesi, yeni nesillerde temelden bir bilinç ve farkındalık yaratmanın tek yolu*" olarak görülmektedir.

İkinci olarak, medyanın ve devletin aktif bir bilgilendirme rolü üstlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Medyanın kullandığı dilin düzeltilmesi, yanlış haberlerin önüne geçilmesi (K4) ve kamu spotları, belgeseller gibi

araçlarla (K3) toplumun her kesimine ulaşılması gerektiği belirtilmiştir. K1 ve K10 gibi katılımcılar ise doğrudan "devletin aktif bir rol alması" ve "yatırımlar yapması" gerektiğini savunarak sorumluluğun en üst düzeyde ele alınması gerektiğine işaret etmişlerdir. Bu bulgular, katılımcıların sorunu çözme gücünü kendilerinde görmediklerini ve çözümü büyük ölçüde dış aktörlerden beklediklerini göstermektedir. Bu beklenti, yalnızca bir katılımcının (K4) eksikliğini gidermek için kişisel olarak araştırma yaptığını belirtmesiyle daha da belirgin hale gelmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye'de göç olgusuna ilişkin kavramsal bilgi eksikliklerinin temel nedenleri Mardin ili örneğinde araştırılmıştır. Nitel analiz sonucunda elde edilen bulgular, bu bilgi eksikliğinin tesadüfi olmadığını; temelinde eğitim sistemi, medyanın rolü ve toplumsal ilgisizlik olmak üzere üç ana yapısal faktörün yattığını göstermiştir. Bu bölümde, söz konusu bulgular ilgili literatür çerçevesinde tartışılacak ve çalışmanın sonuçları ile politika önerilerine yer verilecektir.

Araştırmanın en tutarlı ve güçlü bulgusu, katılımcıların bilgi eksikliğinin temel sorumlusu olarak eğitim sistemini görmesidir. Bu bulgu, uluslararası literatürdeki temel argümanlarla doğrudan örtüşmektedir. Castles ve Miller (2009), göç konusunun eğitim müfredatlarında yeterince ve çok boyutlu bir şekilde ele alınmamasının, genç nesillerin bu konudaki farkındalığını ve bilgi düzeyini olumsuz etkilediğini savunmaktadır. Bu çalışma, söz konusu teorik tespiti Mardin bağlamında somut katılımcı ifadeleriyle destekleyerek, müfredat boşluğunun bireylerin bilgi düzeyinde nasıl doğrudan bir boşluk yarattığını ampirik olarak ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, bu durumun sadece bir "bilgisizlik" değil, aynı zamanda katılımcıların kendilerini "bilgiden mahrum bırakılmış" hissetmelerine neden olan bir kurumsal yetersizlik olarak algılandığını göstermesi açısından literatüre önemli bir nüans katmaktadır. Bu durum, eksikliğin sadece bir müfredat boşluğu değil, aynı zamanda vatandaşlık ve toplumsal farkındalık eğitiminin de bir parçası olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

İkinci olarak, medyanın rolü konusunda elde edilen bulgular, medyanın sadece bir bilgi eksikliği kaynağı olmanın ötesinde, aktif bir "yanlış bilgi" kaynağı olarak görüldüğünü ortaya koymuştur. Bu durum, medyanın toplumsal algıları şekillendirmedeki genel gücünü (Hollifield vd., 2014) doğrulamakla birlikte, bu gücün nasıl işlediğine dair önemli bir detayı da gözler önüne sermektedir. Özellikle göçmenlere atfedilen etiketlerin önemi bu noktada kritik bir rol oynamaktadır. Graf ve arkadaşları (2023) tarafından yapılan kapsamlı bir çalışma, "göçmen", "sığınmacı" ve "mülteci" gibi farklı etiketlerin, kamuoyunun bu gruplara yönelik tutumlarını ve onlardan algılanan faydayı doğrudan etkilediğini kanıtlamıştır. Bu çalışmadaki katılımcıların medyanın dili konusunda yaptıkları eleştiriler, Graf ve arkadaşlarının (2023) bulgularıyla birleştiğinde, medyada kavramların hatalı veya kasıtlı olarak yanlış kullanılmasının sadece bir terminoloji hatası değil, aynı zamanda toplumsal önyargıları ve dışlamayı besleyen güçlü bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

Son olarak, toplumsal ilgisizlik temasının ve çözüm için sorumluluğun sürekli olarak kurumlara devredilmesi eğiliminin ortaya çıkması, önemli bir sosyolojik bulgudur. Castles, De Haas ve Miller (2014), toplumsal farkındalık kampanyalarının bu tür bilgi boşluklarını kapatmadaki etkinliğini savunmaktadır. Ulaşılan bulgular, bu kampanyalara neden ihtiyaç duyulduğunu açıkça göstermektedir: Bireyler, konuyu acil bir sorun olarak görmedikleri için kişisel bir öğrenme çabasına girmemektedir. Bu ilgisizlik ve bilgi boşluğu, aynı zamanda yabancı düşmanlığının (xenophobia) yayılması için elverişli bir zemin yaratmaktadır (Pugh, 2014). Pugh'un (2014) da tartıştığı gibi, sivil toplum kuruluşları, siyasi olarak popüler olmayan bu grupları böylesi bir ortamda

savunurken devletin eylemsizliği ve yönetsel sorunları gibi önemli zorluklarla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmanın bulguları, kavramsal kafa karışıklığının sadece akademik bir sorun olmadığını, aynı zamanda demokratik toplumlar için ciddi sosyal ve politik riskler barındırdığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, Türkiye'de ev sahibi toplumun göç olgusuna dair temel kavramlar hakkındaki bilgi eksikliğinin, bireysel bir meraksızlıktan öte, yapısal ve kurumsal kaynaklardan beslenen derin bir sorun olduğunu Mardin ili örneğinde ortaya koymuştur. Araştırma, bu bilgi boşluğunun üç temel sacayağı üzerinde yükseldiğini göstermiştir: Birincisi, eğitim sisteminin göç olgusunu ve ilgili kavramları müfredatlarına yeterince entegre edemeyerek temel bir altyapı sunamamasıdır. Bu durum, vatandaşların konuya dair ilk ve en temel bilgileri edinme fırsatını ortadan kaldırmaktadır. İkincisi, bu temelden yoksun kalan bireylerin ana bilgi kaynağı haline gelen medyanın, konuyu genellikle basitleştirerek, sansasyonel bir dille veya hatalı etiketlemelerle ele alarak, sadece mevcut bilgi eksikliğini derinleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda aktif bir "yanlış bilgi" üretimine de katkıda bulunmasıdır. Üçüncüsü ise, bu iki kurumsal boşluğun, toplumun geneline yayılan bir ilgisizlikle birleşerek, bireyleri doğru bilgiyi arama ve sorgulama motivasyonundan uzaklaştırmasıdır. Çalışmanın tartışma bölümünde de vurgulandığı gibi, bu kavramsal kafa karışıklığı sadece bir terminoloji meselesi değil, aynı zamanda göçmenlere yönelik önyargıların, sosyal mesafenin ve dışlayıcı tutumların gelişmesi için elverişli bir zemin yaratan, toplumsal uyum için ciddi riskler barındıran bir olgudur (Graf vd., 2023). Dolayısıyla, bu çalışma, soyut bir bilgi eksikliğinin, somut toplumsal sonuçlara nasıl dönüştüğünü gözler önüne sermektedir.

Araştırmanın ortaya koyduğu bu yapısal sorunların çözümüne yönelik olarak geliştirilen öneriler, tek bir alana değil, sorunun kaynaklandığı tüm alanlara yönelik bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir:

Eğitimde Kapsamlı ve İnsani Odaklı Reform: Göç olgusu, eğitim müfredatlarına çok katmanlı bir şekilde entegre edilmelidir. Bu, sadece ders kitaplarına bir bölüm eklemekle değil, aynı zamanda öğretmenlerin bu hassas konuları işleyebilmesi için hizmet içi eğitimlerle desteklenmesi, eleştirel düşünmeyi teşvik eden materyallerin geliştirilmesi ve göçün rakamlardan ibaret olmadığını, temelinde insan hikayeleri olduğunu vurgulayan insani bir boyutun müfredata kazandırılmasıyla mümkündür.

Medya Okuryazarlığı ve Sorumlu Yayıncılık: Medya kuruluşları için, özellikle nefret söylemi ve yanlış etiketlemenin önlenmesine yönelik etik kurallar ve özdenetim mekanizmaları teşvik edilmelidir. Vatandaşlar için ise, dijital çağın dezenformasyon risklerine karşı, hangi bilginin güvenilir olduğunu ayırt etme becerisi kazandıran medya okuryazarlığı programları, okuldan başlayarak hayat boyu öğrenme kapsamında yaygınlaştırılmalıdır.

Etkileşim Odaklı Farkındalık ve Uyum Programları: Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından yürütülecek farkındalık kampanyaları, göçmenleri bir "sorun" olarak değil, toplumun sosyal ve kültürel zenginliğinin bir parçası olarak gösteren pozitif anlatılar üzerine kurulmalıdır. Bu teorik bilgilendirme, ev sahibi toplum ile göçmenlerin ortak sanatsal, kültürel veya sportif faaliyetlerde bir araya geleceği, böylece temas ve etkileşim yoluyla önyargıların kırılabileceği bütüncül uyum projeleriyle desteklenmelidir.

Bu çalışma, nitel bir araştırma olarak Mardin ili ile sınırlı kalsa da bulguları Türkiye'nin benzer göç dinamiklerine sahip diğer şehirleri için de önemli bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmanın sadece ev sahibi toplumun bakış açısını yansıtmaması bir sınırlılık olarak kabul edilebilir. Gelecekteki çalışmalar, bu araştırmanın bulgularını nicel yöntemlerle daha geniş bir örnekleme test edebilir. Özellikle, Türkiye'nin farklı göç geçmişine ve demografik yapısına sahip diğer bölgelerinde (örneğin, endüstriyel bir metropol ile bir tarım kenti) bu nedenlerin benzer şekilde mi işlediği, yoksa bölgesel farklılıkların yeni dinamikler mi ortaya çıkardığı karşılaştırmalı olarak

***Göç Olgusu ile İlgili Kavramlara İlişkin Eksik – Yanlış Bilgilerin Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma:
Mardin İli Örneği***

incelenmelidir. Bu tür bir araştırma, Türkiye'nin göç olgusunu anlama ve daha yerel ve etkili politikalar geliştirmek için değerli veriler sunacaktır.

5. Kaynaklar

- Bauman, Z. (2011). Migration and identities in the globalized world. *Philosophy & Social Criticism*, 37(4), 425-435. <https://doi.org/10.1177/0191453710396809> (Original work published 2011).
- Bartram, D., Poros, M. V. and Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (Çev. İtir Ağabeyoğlu Tuncay). Ankara: Hece Yayınları.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK). (1951). *Mültecilerin hukuki statüsüne dair sözleşme (1951 Cenevre Sözleşmesi)*. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (Erişim tarihi: 1 Temmuz 2024).
- Castles, S., and Miller, M. J. (2003). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (5th ed.). The Guilford Press.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=C46N9wtBI0gC> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2024).
- Graf, S., Rubin, M., Assilamehou-Kunz, Y., Bianchi, M., Carnaghi, A., Fasoli, F., Finell, E., Sendén, M. G., Shamloo, S. E., Tocik, J., Lacko, D., & Sczesny, S. (2023). Migrants, asylum seekers, and refugees: Different labels for immigrants influence attitudes through perceived benefits in nine countries. *European Journal of Social Psychology*, 53, 970–983. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2947>.
- Hollifield, J. Frank, Martin, P. Leopold, & Orrenius, P. M. (2014). *Controlling immigration: a global perspective*. Third edition. Stanford (Calif.): Stanford University Press. <https://lib.ugent.be/catalog/rug01:002206858> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2024).
- Göç İdaresi Başkanlığı (GİB). (2025). *Uluslararası koruma istatistikleri*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2024).
- Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC). (2020). *Global report on internal displacement 2020*. <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2020/> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2024).
- King, R. (2002), Towards a new map of European migration. *International Journal of Population Geography*, 8: 89-106. <https://doi.org/10.1002/ijpg.246>.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. E. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431–466. <https://doi.org/10.2307/2938462>.
- Portes, A., & Rumbaut, R. G. (2006). *Immigrant America: A Portrait, Third edition. Revised, Expanded, and Updated* (3rd ed.). University of California Press. <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pq07x>.
- Pugh, S. A. (2014). Advocacy in the Time of Xenophobia: Civil Society, the State, and the Politics of Migration in South Africa. *Politikon*, 41(2), 227–247. <https://doi.org/10.1080/02589346.2014.905255>.
- Sassen, Saskia & Appiah, Anthony. (1998). *Globalization and its discontents / Saskia Sassen*; [with a foreword by K. Anthony Appiah]. New York: New Press <https://nla.gov.au/nla.cat-vn1879657>.

Göç Olgusu ile İlgili Kavramlara İlişkin Eksik – Yanlış Bilgilerin Nedenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Mardin İli Örneği

- Smith, M. P., and Favell, A. (2006). *The Human Face of Global Mobility* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315132501>.
- Topkaya, E. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri Güncelleştirilmiş 5. Baskı. Eğitimde Kuram Ve Uygulama, 2(2), 113-118. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eku/issue/5442/73946>.
- Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1024–1054. <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>.
- Wendelboe-Nelson, C., Fisher, J. C., Straka, T. M., Sousa-Silva, R., Menzel, C., Alejandre, J. C., de Bell, S., Oh, R. R. Y., Bonn, A., & Marselle, M. R. (2025). Outdoor health intervention for refugees, migrants, and asylum-seekers: A mixed-methods pilot study. *Health & Place*, 91, 103387. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2024.103387>.
- Wimmer, A., & Glick Schiller, N. (2002). Methodological nationalism and beyond: Nation-state building, migration and the social sciences. *Global Networks*, 2(4), 301–334. <https://doi.org/10.1111/1471-0374.00043>.
- Zolberg, A. R. (1989). The Next Waves: Migration Theory for a Changing World. *International Migration Review*, 23(3), 403-430. <https://doi.org/10.1177/019791838902300302> (Original work published 1989).

KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN DÜNYADA DÜZENSİZ GÖÇLER ÜZERİNDEKİ YERİ

Derleme Makalesi

Makale Gönderim Tarihi: 4 Şubat 2025

Makale Kabul Tarihi: 1 Temmuz 2025

Yazar Bilgileri:

• İbrahim YILDIZ

Siirt Üniversitesi

ibrahim.yildiz@siirt.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6949-4155

Öz

Arka plan: 21. yüzyılın ilk çeyreğinde önemli düzeyde artış gösteren göçlerin olumlu ve olumsuz sonuçları olduğu gibi birbirinden farklı nedenleri de bulunmaktadır. Bir kısmı gönüllü gerçekleşen göçlerin önemli bir kısmı da zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Ekonomik faaliyetler, savaşlar, çatışmalar ve doğal afetlerin yanında küresel iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunlar milyonlarca insanın yaşam koşullarını etkilemektedir. Özellikle iklim değişikliğine bağlı olarak canlıların doğal yaşam alanlarının aniden ya da belli bir zaman diliminde bozulması 21. yüzyılın ilk çeyreğinde sık gündeme gelen bir konu olmuştur. Küresel iklim değişikliği ile artan sıcaklıklar ve kuraklık, deniz seviyesinin yükselmesi, su kaynaklarının azalması ve tarımsal verimliliğin düşmesi gibi durumlar insanların içinde bulundukları mekânları yaşanmaz hale getirebilmekte, bu durum önemli bir göç nedeni olmaktadır.

Amaç: Küresel iklim değişikliğinin düzensiz göçler üzerindeki etkisi, çok boyutlu ve karmaşık bir süreç olarak ele alınmalı; uzun vadeli planlamalar ve kapsamlı politikalarla yönetilmelidir. Çalışma ile iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel olan göçlere dikkat çekilerek, daha etkin stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Yöntem: Çalışmada, iklim göçmenlerinin karşılaştığı zorluklar, göç alan bölgelerin yaşadığı sosyal, ekonomik ve politik baskılar ile çevresel değişikliklerin etkileri incelenmiştir.

Bulgular: 21. Yüzyılda daha belirgin bir şekilde kendini gösteren küresel iklim değişikliği ile yaşam alanları daralan büyük nüfus kitlelerinin göç yoluyla yeni yaşam alanlarına yöneleceği, Türkiye gibi hedef ve transit göç ülkelerinin küresel iklim değişikliğinden kaynaklı göçlere daha çok maruz kalacağı tahmin edilmektedir.

Sonuç: İklim değişikliğinin göç üzerindeki etkileri, farklı boyutlarıyla değerlendirilmiş; çalışma, göçlerin nedenleri odağında iken sonuçlarına yönelik kapsamlı bir içerik sunmaktadır. Esasen çalışmada, küresel iklim değişikliği ile mücadelede uyum politikalarının güçlendirilmesi, afetlere karşı dayanıklılığın artırılması ve yaşanabilecek kitlesel göçler için ulusal ve uluslararası göç politikalarının oluşturulması önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küresel iklim değişikliği, Düzensiz göç, Göçmen.

THE IMPACT OF GLOBAL CLIMATE CHANGE ON IRREGULAR MIGRATION IN THE WORLD

Review Study

Received: February 4, 2025

Accepted: July 1, 2025

Author:

• İbrahim YILDIZ

Siirt University

ibrahim.yildiz@siirt.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4440-837X

Abstract

Background: The migrations that have increased significantly in the first quarter of the 21st century have both positive and negative consequences as well as different reasons. Some of the migrations are voluntary and a significant portion of them are due to necessity. In addition to economic activities, wars, conflicts and natural disasters, the problems arising from global climate change affect the living conditions of millions of people. In particular, the sudden or periodic deterioration of the natural habitats of living beings due to climate change has been a frequently discussed issue in the first quarter of the 21st century. Increasing temperatures and droughts, rising sea levels, decreasing water resources and decreasing agricultural productivity due to global climate change can make the places people live in uninhabitable, and this situation is a significant reason for migration.

Objective: The impact of global climate change on irregular migration should be considered as a multidimensional and complex process and should be managed with long-term planning and comprehensive policies. The study aims to contribute to the development of more effective strategies by drawing attention to migration, which is the main problem that has emerged with the climate change experienced in the world.

Method: The study examines the challenges faced by climate migrants, the social, economic, and political pressures experienced by receiving regions, and the impacts of environmental changes.

Findings: It is estimated that with global climate change, which has become more evident in the 21st century, large populations whose living spaces have shrunk will migrate to new living spaces, and that target and transit migration countries such as Turkey will be more exposed to migration caused by global climate change.

Conclusion: The effects of climate change on migration have been evaluated in different dimensions; the study focuses on the causes of migration while providing comprehensive content on its results. Essentially, the study considers it important to strengthen adaptation policies in the fight against global climate change, increase resilience against disasters and establish national and international migration policies for possible mass migrations.

Keywords: Global climate change, Irregular migration, Immigrant.

1. Giriş

İklim değişikliği ve göç arasındaki ilişki, disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması gereken karmaşık bir olgudur. İklim göçmenleri ya da çevresel göçmenler olarak adlandırılan bu bireyler, yaşadıkları coğrafyada iklimsel etkiler nedeniyle barınma, gıda ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmekte ve göç etmeye zorlanmaktadır. Ancak bu göçler, genellikle plansız ve düzensiz şekilde gerçekleştiği için hem göç edenler hem de göç alan bölgelerde yaşayanlar açısından sosyal, ekonomik ve siyasi sorunlar meydana gelmektedir. Az gelişmiş ülkeler, bu durumdan daha fazla etkilenmektedir (İzol vd., 2023).

İklim değişikliğinin neden olduğu kuraklıklar, düzensiz yağış rejimleri ve çölleşmeler sonucu azalacağı düşünülen gıda üretiminin de dünya çapında insan hareketliliğini artıracığı öngörülmektedir (Yıldız, 2023: 11). İklim değişikliği kaynaklı göçlerin etkileri, sadece göçmenlerin yaşadığı zorluklarla sınırlı kalmayıp, göç alan bölgelerde de çeşitli zorluklara neden olmaktadır. Göç alan ülkeler ve şehirler, artan nüfus yoğunluğu nedeniyle altyapı, barınma ve iş gücü gibi konularda baskı altına girmektedir (Yıldız, 2018). Bunun yanı sıra, sosyal uyum, kültürel farklılıklar ve güvenlik gibi faktörler de dikkate alınması gereken önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, iklim değişikliği ile mücadele ve uyum süreçlerinin etkin şekilde yönetilmesi hem yerel hem de küresel düzeyde kapsamlı çözümler geliştirilmesini gerektirmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, küresel iklim değişikliğinin düzensiz göçler üzerindeki etkilerini incelemek ve bu süreçte karşılaşılan sorunlara dikkat çekmektir. Araştırmada, iklim değişikliğinin neden olduğu göçlerin temel dinamikleri, etkileri ve sonuçları ele alınmış; ayrıca bu sorunun çözümü için geliştirilen uluslararası politikalar ve stratejiler değerlendirilmiştir. Çalışmada, göç hareketlerinin temel nedenleri, çevresel değişimlerin sosyal yapı üzerindeki etkileri ve iklim değişikliğinin insan güvenliği üzerindeki yansımaları incelenmiştir.

İklim değişikliği ve küresel ısınma, dünya atmosferinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle gün geçtikçe daha fazla önem kazanmaktadır. Bu olgu, yalnızca doğal süreçlerle değil, aynı zamanda insan faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkileriyle de yakından ilişkilidir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC), iklim değişikliğini; doğal iklim değişikliklerine ek olarak, insan aktivitelerinin atmosfer bileşimini değiştirmesiyle ortaya çıkan iklimsel değişiklikler olarak tanımlamaktadır. Nitekim iklim sisteminde tarih boyunca yaşanan değişimler kıtasal hareketler, volkanik faaliyetler, güneş enerjisindeki dalgalanmalar ve Dünya'nın yörüngesindeki değişiklikler gibi doğal nedenlerle açıklanabilirken; günümüzdeki iklim değişikliği daha çok insan kaynaklı etkilerle açıklanmaktadır (Kadioğlu, 2007; Özel, 2024). Özellikle Sanayi Devrimi sonrası dönemde artan enerji talebi, fosil yakıtların yoğun kullanımıyla birlikte sera gazı emisyonlarını büyük ölçüde artırmış; karbondioksit, metan, ozon ve azot oksit gibi gazların atmosferdeki oranı ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bununla birlikte, nüfus artışı, hızlı şehirleşme ve ormansızlaşma gibi süreçler de iklimdeki insan kaynaklı değişimlerin başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Türkiye özelinde ise, Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün yayımladığı “Yeni Senaryolar ile Türkiye İklim Projeksiyonları ve İklim Değişikliği” başlıklı rapor, iklim değişikliğini “iklimin ortalama durumu veya değişkenliğinde onlarca yıl ya da daha uzun bir süre içinde meydana gelen değişiklikler” olarak tanımlamakta ve ülkenin bu değişimlere karşı hazırlıklı olabilmesi açısından önemli veriler sunmaktadır (MGM, 2015). Bu bağlamda, iklim değişikliği olgusu, küresel boyutta doğrudan insan faaliyetlerinin sonucu olarak karşımıza çıkmakta hem doğal sistemler hem de toplumsal yaşam üzerinde ciddi etkiler doğurmaktadır.

Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporları, küresel iklim değişikliğinin mevcut göç ve mülteci krizlerini derinleştirme potansiyeline sahip olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda iklim

değişikliğinin göç üzerindeki etkileri iki temel düzlemde değerlendirilmektedir. İlk olarak, tarım arazilerinin bozulması, tarımsal kuraklık, buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi ve su kaynaklarının tükenmesi gibi yavaş gelişen çevresel stres faktörleri, insanların yaşam alanlarını terk etmesine neden olmaktadır. İkinci olarak ise, ani gelişen ve yıkıcı etkiler yaratan şiddetli fırtına, kasırga ve su baskını gibi ekstrem hava olayları, kitlesel ve zorunlu göç hareketlerini doğrudan tetiklemektedir (IPCC, 2025). İklim değişikliği, çevresel sistemlerde neden olduğu dönüşümler aracılığıyla göç olgusunu hem doğrudan hem de dolaylı biçimde etkileyen karmaşık bir süreçtir. Güncel bilimsel projeksiyonlara göre; deniz seviyelerindeki yükselme, tatlı su kaynaklarının azalması ve tarım alanlarında kuraklık nedeniyle tarımsal üretim kapasitesinde meydana gelecek azalma, özellikle geçim kaynaklarına doğrudan bağımlı kırılgan toplulukları yerinden etmektedir. Bu çevresel baskılar, yalnızca ülke içi göçleri tetiklemekle kalmayıp aynı zamanda uluslararası ve kıtalar arası düzeyde zorunlu göç hareketlerini de beraberinde getirmektedir. Tüm bu gelişmeler, bireyleri yaşadıkları yerlerden göç etmeye zorlayan bir baskı oluştururken iklim değişikliğinin yerel çevresel koşulları dönüştürmesi, uzun vadede gönüllü göç kararlarını da etkileyebilmektedir. Dolayısıyla iklim kaynaklı göç hareketleri, yalnızca bir çevresel mesele olarak değil, aynı zamanda toplumsal istikrar, ekonomik sürdürülebilirlik ve küresel adalet çerçevesinde ele alınması gereken çok boyutlu bir olgudur (McLeman, 2017; Özel, 2024).

İklim değişikliği sonucu, buzulların erimesiyle deniz seviyelerinde yükselme olacaktır. Deniz seviyesinin 1 metre yükselmesi, özellikle Pasifik Okyanusu'nun güneyinde yer alan Kiribati, Tuvalu ve Marshall Adaları gibi küçük ada devletlerinin yok olması anlamına gelmektedir. Bu tehlike, Kiribati ve Maldiv Adaları gibi ada ülkelerini ciddi şekilde tehdit etmektedir (Özel, 2024: 912). Ada devletlerinden farklı olarak, Çin'de 70 milyon, Bangladeş'te ise 32 milyon kişinin deniz seviyesindeki artış nedeniyle göç etmek zorunda kalacağı tahmin edilmektedir (Pamukçu, 1998: 434). Deniz seviyesindeki yükselme yalnızca göçlere yol açmakla kalmayacak, aynı zamanda önemli coğrafi değişimlere de neden olacaktır. Yükselen deniz seviyeleri, denizlerin nehir yataklarına ve deltalarına ilerlemesine yol açarak tatlı su kaynaklarını olumsuz etkileyecektir. Bu durum, tarım, biyolojik çeşitlilik ve vahşi yaşam üzerinde ciddi sonuçlar doğuracaktır (Özel, 2024). Öte yandan iklim değişikliğinin göçe etkisi ile ilgili çalışmalarda; iklim değişikliği nedeniyle kaç insanın göç ettiği ya da edeceği, göç edecek olan kitlenin kimler olacağı, ne zaman ve nereye göç edecekleri, yerleşim alanı bulup bulamayacakları, gerçekleşecek olan göçlerin kalıcı mı yoksa geçici mi olacağı ya da ülkelerin sınırlarını aşıp aşmayacağı, göçün kaynak ve hedef noktalara etkilerinin ne olacağı ve iklim değişikliğinin yol açacağı değişikliklerin göç olgusuna yansımalarının neler olabileceği sorularına yanıtlar aranması gerektiği savunulmaktadır (Yılmaz ve Navruz, 2009).

Tarih boyunca doğal iklim değişiklikleri ve çevresel faktörler, büyük ve küçük çaplı göç hareketlerini tetiklemiştir. Çin tarihindeki "Beş Yer Değiştirme" dönemi, Zhou kabilelerinin ve hanedanlarının gelişimiyle ilişkilendirilmiştir. Tarihçiler bu göçleri daha çok siyasi ve askerî nedenlere bağlasa da paleo-iklim araştırmaları çevresel değişimlerin bu hareketler üzerindeki etkisini güvenilir bir şekilde ortaya koyan bir örnektir (Huang ve Su 2009: 297). Öte yandan tarihte önemli bir yer edinmiş olan kavimler göçünün de önemli nedenlerinden birisi kuraklıktır. Bu göçlerin dünya tarihindeki yerinin de çok önemli olduğu söylenebilir. Tarihin her döneminde uygun yaşam koşulları arayışında olan insanlar sürekli yaşam kalitesini artıracak yerlere göç etme girişiminde bulunmuştur. Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan gelişmelerle kırdan kente göçler artmış, göçler kitlesel bir nitelik kazanmıştır (Yıldız, 2018). 20. yüzyılda meydana gelen savaşlar ve sonrasında yaşanan gelişmeler de göçlerin daha çok uluslararası niteliğini ortaya çıkarmış, çok sayıda insanın farklı nedenlerle yer değişikliği yaptığı görülmüştür.

Küresel İklim Değişikliğinin Dünyada Düzensiz Göçler Üzerindeki Yeri

21. yüzyılın ilk çeyreğinde ise her yıl ortalama 21,5 milyon insan, iklimle bağlantılı sorunlar nedeniyle yerinden edilmektedir (IDMC, 2016: 1). İklim değişikliği, dünya genelinde eşit şekilde hissedilmemekte ve bu nedenle en savunmasız ve kırılgan bölgelerde göç hareketleri daha yoğun yaşanmaktadır. Örneğin, Güney Pasifik, gelecekte bu değişimlerin sosyal ve çevresel etkilerinin merkezi olacak gibi görünmektedir. Carteret Adaları'nda yaşayan halk, 1994 yılından itibaren topraklarının yaklaşık %50'sini kaybetmiş ve 80 km uzaklıktaki Bougainville Adası'na taşınma kararı almıştır (Faist ve Schade, 2013: 166).

İklim değişikliği kaynaklı göçlerin bir diğer merkezi ise Asya'dır. Ani ve şiddetli iklim olayları ile bağlantılı olarak Asya'da 2009 yılında 13,2 milyon, 2010'da 31,8 milyon ve 2011'de 10,7 milyon kişi göç etmek zorunda kalmıştır. Bu üç yıl içinde toplamda 55,7 milyon insan yerinden edilmiştir (ADB, 2012: 3). Bölgede nüfus yoğunluğunun fazla olması, güvenilir yağış düzenlerinin azalması, siklonların artışı ve yoksulluğun yaygın olması, göç hareketlerini tetikleyen temel etmenlerdir (Piguet ve Laczko, 2014). Küresel ısınmanın mevcut eğilimde devam etmesi durumunda, dünyanın üçüncü kutbu olarak bilinen Hindu Kuş Himalaya bölgesindeki buzulların 2100 yılına kadar üçte ikisinin eriyeceği tahmin edilmektedir. IPPC Değerlendirme Raporlarına göre Isınma 1,5 santigrat derece ile sınırlansa bile buzulların %36'sının eriyeceği öngörülmektedir (IPPC, 2025). Hindistan, Pakistan, Çin ve çevre ülkelerinde yaklaşık 1,65 milyar insanın yaşadığı bu bölgede buzullar, 250 milyon insan için hayati su kaynağıdır. Ayrıca yaşanabilecek sel felaketlerinin de ardından kuraklıklar yaşanabilecektir (Wester vd., 2019). Bu durum, hastalık salgınları, kıtlık, çatışmalar ve kitlesel göçler anlamına gelmektedir.

Ani doğa olayları çoğu zaman altyapı ve mülkiyette ciddi hasarlara ve can kaybına neden olabilmektedir. Bu olaylar sonrasında hayatta kalma mücadelesiyle büyük göç hareketliliği başlayabilmektedir. Öte yandan, kuraklık, toprak erozyonu ve deniz seviyelerinin yükselmesi gibi yavaş gelişen süreçlerde ise bireyler genellikle kalıcı yer değişikliğine başvurmamaktadır. Daha çok geçici göç ve kısa vadeli uyum stratejileri tercih edilmektedir (Bilben, 2019).

2. Ani İklim Değişikliğinden Sebebiyle Oluşan Göç Hareketi

2005-2014 yılları arasında EM-DAT (Uluslararası Afetler Veri tabanı) verilerine göre, yılda ortalama 335 hava durumu kaynaklı afet kaydedilmiştir. Bu sayı, 1995-2004 dönemine kıyasla %14 oranında bir artışa ve 1985-1994 yıllarına göre neredeyse iki katına işaret etmektedir (CRED, 2016: 1). Dünya Meteoroloji Örgütü'nün Marakeş'te gerçekleşen BM İklim Konuşmaları'nda sunduğu rapor, 2011-2015 arasında yaşanan aşırı hava olaylarının %50'den fazlasının insan faaliyetlerinden kaynaklanan küresel ısınma ile bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır (World Meteorological Organization, 2025). Aynı dönemde, iklim değişikliği kaynaklı afetler 300.000 kişinin hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Bu felaketlerin başlıcaları, 2010-2012 yıllarında Batı Afrika'da görülen kuraklık, 2013'te Filipinler'i etkileyen Tayfun Haiyan ve 2015'te Hindistan ile Pakistan'da yaşanan sıcak hava dalgalarıdır (Hood, 2016). Özellikle 2017'de Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde meydana gelen ani felaketler, iç göçlerin büyük bir kısmını tetiklemiştir. Bu afetler nedeniyle 8,6 milyon insan yer değiştirmek zorunda kalmış ve bu sayı küresel toplamın %46'sına karşılık gelmiştir (IDMC 2018: 28).

2.1. Seller ve Göçler

İklim değişikliği, aşırı yağışların sıklığını ve şiddetini artırarak sellerin meydana gelmesine neden olmaktadır. Seller tarım, hayvancılık ve altyapı üzerinde büyük tahribat yaratırken, insanların yaşam koşullarını ve geçim kaynaklarını kaybetmesine yol açabilmektedir. 2023 yılında, dünya genelinde doğal afetler nedeniyle meydana gelen 26,4 milyon iç göçün yaklaşık %37'si (9,7 milyon kişi) sel felaketleri nedeniyle gerçekleşmiştir

(Statista, 2025). Son on yılda, yıllık ortalama 24 milyon kişi afetler nedeniyle yerinden edilmiştir. Bu yerinden edilmelerin %40'ı sel felaketlerinden kaynaklanmaktadır (UNHCR, 2025).

- *Asya-Pasifik Bölgesi*: Asya-Pasifik, seller nedeniyle en çok göç hareketlerinin yaşandığı bölgelerdendir. 2010-2011 döneminde çevresel felaketler sonucu 42 milyon insan yerinden edilmiştir (ADB, 2012: 2). 2017'de Güney Çin'de Hunan selleri nedeniyle 1.620.000 kişi yer değiştirmiştir (IDMC, 2018: 28). Tayland'da 2010'da şiddetli kuraklık ve 2011'de sel felaketleri milyonlarca insanı etkilemiştir (Sakdapolrak 2014: 6). Bangladeş'te son 25 yılda 45 milyon kişi altı büyük sel nedeniyle yerinden edilmiştir (Khatun, 2013: 65).
- *Afrika ve Orta Doğu*: Afrika ve Orta Doğu'da kuraklık başlıca sorun olsa da seller de önemli bir tehdit oluşturur. Angola'da 2009 yılında yaşanan seller tarım ve barınma alanlarını yok etmiştir. Etiyopya'da son beş yılda 170.000 kişi yerinden olmuş, 6.500 hektar arazi zarar görmüştür (IOM, 2009: 76-87). Mozambik'te 2001 ve 2008 yılları arasında seller yüzünden 410.000 kişi göç etmek zorunda kalmıştır (Faist ve Schade, 2013: 186).
- *Amerika Kıtası ve Avrupa*: Brezilya'da 2014'teki kuraklığa rağmen seller devam etmiş, Amerika kıtasında 2017 yılında çok sayıda sel felaketi yaşanmıştır. Peru'da 295.000 kişi yerinden edilmiştir (IDMC, 2018: 38). İngiltere'de 2014'te rekor yağışlar sonucunda binlerce hane halkı tahliye edilmiştir (Gemenne vd., 2014: 194).

1995-2016 yılları arasında seller toplamda 2,3 milyar insanı etkilemiştir. İklim değişikliği, ani ve şiddetli felaketleri artırarak zorunlu göçleri tetiklemekte ve ekonomik zorlukları derinleştirmektedir (Bilben, 2019). Göçler genellikle kısa mesafeli olsa da geçim kaynaklarının kaybı ve gelecekteki felaketlere hazırlıksızlık, insan hareketliliğini artırmaktadır. Bu göçlerde afet yönetimi, risk azaltma ve sürdürülebilir uyum stratejileri gibi unsurlara ihtiyaç hissedilmektedir.

2.2. Fırtına ve Kasırga Nedenli Göç Hareketi

Küresel ısınma, fırtına ve kasırga sıklığı ile büyüklüğünü artıran önemli bir faktördür. Bu artışlar, kasırgaların su buharı yoğunluğunda meydana gelen değişikliklerle açıklanabilir. Örneğin, 1995-2016 yılları arasında, fırtınalar 242.000'den fazla can kaybına neden olmuştur (CRED, 2016: 1). Ancak, uzun vadeli veri eksikliği nedeniyle, bu olayların antropojenik iklim değişikliği ile ilişkilendirilmesi zordur. Kasırgalar, bölgesel yerinden edilmelere yol açmakta; 1998 ve 2005'teki Mitch ve Katrina Kasırgaları, büyük göçlere sebep olmuştur (Faist ve Schade 2013; IDMC, 2018).

Alaska'daki 2007 fırtınası, 250 kişinin yerinden edilmesine ve devletin tehcir planlamasına yol açmıştır (Afifi ve Jager, 2010: 93). 2017'deki Harvey, Irma ve Maria kasırgaları, çok sayıda yerinden edilene neden olurken Puerto Rico ve Florida gibi bölgelerde büyük yıkımlar yaşanmıştır. Filipinler ve Vietnam gibi Asya ülkelerinde, kasırgalar milyonlarca insanı yerinden etmiş, çoğu kişi komşularına sığınmıştır. Ayrıca, 2015 ve 2017 yıllarında Filipinler'de ve Çin'de yoğun tayfunlar, yer değiştirmeleri artırmış ve kırsal bölgelere etki yapmıştır (IDMC, 2016; IDMC, 2018).

Afrika'daki Madagaskar ve Myanmar gibi ülkelerde de tropikal siklonlar ciddi göç hareketlerine yol açmıştır. Özellikle 2008'deki siklonlar sonucu 340.000 kişi Madagaskar'dan, 2,4 milyon kişi ise Myanmar'dan yerinden edilmiştir (IOM,2009). Benzer şekilde, Haiti'deki 2008 tropikal siklonları da büyük göçlere neden olmuştur. Bu örnekler, iklim değişikliği nedeniyle meydana gelen aşırı hava olaylarının, yerinden edilme ve göç üzerindeki etkisinin arttığını göstermektedir (Oudry vd., 2016).

3. Kademeli ve Yavaş İklim Değişikliğinden Etkilenen Göç Hareketleri

İklim değişikliği, deniz seviyesi yükselmesi, sıcaklık artışı, okyanus asitlenmesi ve buzul geri çekilmesi gibi yavaş ve kademeli gelişen etkilerle kendini gösteriyor. Bu tür değişiklikler, ani felaketten kaynaklanan göçlerden ayırt edilmesi güç olan yavaş bir tehdit çarpanı oluşturuyor. Yavaş gelişen etkiler nedeniyle, bu tür göçlerin sayısının ani felaketlerden kaynaklanan göçlerden daha fazla olabileceği öngörülmektedir. Özellikle, birden fazla iklim değişikliği etkisine aynı anda maruz kalan bölgeler daha savunmasız hale gelmektedir (Kelpsaite ve Mach, 2015).

Yavaş gelişen iklim etkilerinin yerinden edilme üzerindeki etkilerinin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi, uygun politika geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, deniz seviyesi yükselmesi ve kuraklık gibi geniş çaplı etkilerle ilişkilendirilen göç hareketlerinin incelenmesi önemli görülmektedir.

3.1. Deniz Seviyesinin Yükselmesinden Etkilenen Göç

İklim değişikliği, yavaş gelişen etkileriyle birlikte deniz seviyesi yükselmesi, buzulların erimesi, okyanus asitlenmesi ve iklimsel değişikliklerin daha geniş bir çevresel dönüşümü tetiklemektedir. Bu etkiler, dünyanın dört bir yanında su kaynaklarını, tarım arazilerini, ekosistemleri ve insan yerleşimlerini tehdit etmektedir (Üstün, 2019). Özellikle deniz seviyesi yükselmesi, kıyı bölgelerindeki yerleşim yerlerini su altında bırakma riski taşımaktadır. Kuzey Yarım Küre’de buzulların erimesi ve buzul takkelerinin geri çekilmesi, okyanuslarda suyun genişlemesiyle birleşerek deniz seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır (Akın, 2013). Bu süreç, dünyadaki birçok bölgeyi doğrudan etkileyerek yaşam alanlarının kaybına ve tarımda zorluklara yol açmaktadır. 2100 yılına kadar dünya ortalama sıcaklıklarının sabit kalsa bile, deniz seviyesi yükselmesinin uzun yıllar devam etmesi beklenmektedir. Bu durum, deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle toprak kaybı, tuzluluk artışı, ekosistem kaybı, su ve gıda güvensizliği gibi bir dizi sorunla karşı karşıya bırakmaktadır (İzol vd., 2023).

- *Hollanda ve Sürdürülebilir Su Yönetimi:* Hollanda, deniz seviyesi yükselmesine karşı en başarılı uyum politikalarını izleyen ülkelerden biridir. Tarihsel olarak denizle mücadele eden bu ülke, uzun yıllar süren su yönetimi deneyimiyle bu tehditlere karşı dirençli bir yapı geliştirmiştir. Hollanda’nın uyguladığı su yönetimi stratejileri, deniz kıyıları ve nehir kenarlarında setler inşa etmek, yeni setler eklemek ve Rotterdam Limanı’nın korunmasını sağlamak gibi önemli unsurları içerir. Ayrıca, halkın bilinçli desteğiyle sürdürülebilir su yönetimi ve sel baskınlarına karşı önlemler alınmaktadır (Kwadijk vd., 2010).
- *Küresel Ölçekte Göç Etkileri ve Risk Altındaki Bölgeler:* Deniz seviyesi yükselmesi, dünyanın farklı bölgelerinde ciddi göç hareketlerine yol açmaktadır (Bilben, 2019: 335). Küresel ısınmanın etkisiyle deniz seviyesi yükselmesi, özellikle denizle iç içe olan ülkelerde, büyük nüfus hareketlerine neden olmaktadır. Örneğin, Hindistan, Bangladeş, Çin, Endonezya, Filipinler, Vietnam gibi ülkelerde milyonlarca insan deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle yerinden edilme riski taşımaktadır (ADB, 2012: 25). 2050 yılına kadar bu bölgelerdeki birçok kıyı yerleşiminde yaşayan insanlar bu tehditlerle karşı karşıya kalması öngörülmektedir. Tayland, Myanmar, Kamboçya, Endonezya, Malezya ve Vietnam gibi ülkelerde deniz seviyesi yükselmesinin etkileri, nüfuslarının belirli oranlarında görülecek, ancak Vietnam gibi bazı bölgelerde nüfusun büyük bir kısmı etkilenecektir. Alaska ve Kiribati gibi küçük ada devletleri, deniz seviyesi yükselmesinin doğrudan etkisiyle karşı karşıyadır. (Oğuz, 2009: 63; ADB, 2012).
- *Kiribati ve Maldivler’de Göç Stratejileri:* Kiribati, dünya genelinde deniz seviyesinin en düşük olduğu bölgelerden biridir ve başkentinin 2050’de sular altında kalacağı tahmin edilmektedir. Bu nedenle,

Kiribati hükümeti, göç stratejilerini uygulamak ve halkının geçimini sürdürebileceği daha güvenli bölgelere yerleşmelerini sağlamak amacıyla planlı göç süreçlerine odaklanmaktadır. Pasifik'teki küçük ada devletleri için, iklim değişikliği etkilerinin uzun vadede yaşamın sürdürülebilirliğini zorlaştıracığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, bölgesel ve uluslararası iş birlikleri, iklim değişikliği kaynaklı göçleri yönetebilmek için kritik bir öneme sahiptir (ADB, 2012). 2025 yılına kadar nüfus planlaması ve adalar arası yer değiştirme stratejisi ile nüfusunun 125.000 kişiyle dengede tutulması hedeflenmektedir. Bu tür stratejiler, halkın yaşam alanlarını kaybetmeden güvenli bölgelere yerleşmelerini sağlamak amacıyla uygulanmaktadır. Ancak, Kiribati'nin yanı sıra, Maldivler'deki halk da benzer bir tehdit altındadır. Maldivler'de deniz seviyesi yükselmesi, kültürel, dini, ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle göç kararlarını zorlaştırmaktadır. Ada halkı, deniz seviyesi yükselmesinin ulusal düzeyde ciddi bir sorun olduğunu kabul etse de bireysel kararlar daha çok kültürel ve sosyal etmenlere dayanmaktadır. Bu nedenle, Maldivler halkının göç stratejileri daha karmaşık bir yapıya sahiptir (Locke, 2009; Cameron, 2017).

- *Tuvalu ve Yeni Zelanda ile Göç Anlaşmaları:* Tuvalu, deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle ciddi tehdit altındaki bir diğer küçük ada devletidir. 2001 yılında, Tuvalu halkı, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya göç etmeyi planlamış, ancak Avustralya'nın katı göç politikaları nedeniyle bu seçenek reddedilmiştir. Yeni Zelanda ise, Tuvalu halkını almayı kabul etmiş ve her yıl 75 kişiyi kabul etmeye başlamıştır. Ancak, bu kotanın uzun vadeli bir çözüm sağlamayacağı düşünülmektedir. Tuvalu, tüm halkını Yeni Zelanda'ya kalıcı olarak taşımak için müzakerelerde bulunmaktadır. Bu, küçük ada devletlerinin iklim değişikliği ve deniz seviyesi yükselmesine karşı geliştirdikleri adaptasyon stratejilerinin bir örneğidir (Locke, 2009).
- *Mısır ve Bangladeş'teki Göç Hareketleri:* Deniz seviyesi yükselmesinin etkileri yalnızca ada devletleriyle sınırlı değildir. Mısır'daki Nil Deltası gibi alçak bölgeler de ciddi tehdit altındadır. Bu bölgelerde, deniz seviyesinin 2025 yılına kadar 50 santimetre yükselmesi, milyonlarca insanı yerinden edecektir. Tarım arazileri sular altında kalacak, kıyı şeridi ve turizm sektörü olumsuz etkilenecektir. Bu bölgelerdeki göçler, bölgesel ve uluslararası hareketleri teşvik etmektedir. Bangladeş'te ise, deniz seviyesi yükselmesi ve seller, kıyı bölgelerinde yer değiştirme süreçlerini hızlandırmaktadır. Yapılan araştırmalar, göç eden toplulukların, iklim şoku ve stresine karşı daha dirençli olduğunu, sağlık, eğitim ve ekonomik imkanlardan daha fazla faydalandığını göstermektedir (IOM, 2017: 80; Islam vd., 2014, 742-744).

3.2. Kuraklık, Çölleşme ve Artış Gösteren Sıcaklıktan Dolayı Etkilenen Göç

İklim değişikliğinin uluslararası yer değiştirmelere yol açma potansiyeli üzerinde çokça durulsa da aslında bu göçler, büyük oranda ülke içi yer değiştirmeler seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bunun nedeni, uzun mesafeli göçlerin ciddi kaynaklar gerektirmesi ve kuraklık gibi iklim değişikliği etkilerinin kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmasıdır. Örneğin, 2017 tarihli IDMC Raporunda, iklim değişikliğine bağlı yerinden edilme olaylarının çoğunluğunun ülke içinde yaşandığı, uluslararası göçlerin ise daha az yaygın olduğu belirtilmiştir (2017, IDMC Report).

İklim değişikliği, sıcaklıkların artışıyla kendini göstermeye başlamaktadır. Sıcaklıklar arttıkça, verimli topraklar kaybolmakta, yağışların azalması ile buharlaşma artmakta, bu durum toprağın nemini kaybetmesine yol açmaktadır. Azalan tarımsal üretkenlik, kırsal alanlarda geçim sıkıntılarına sebep olurken, aynı zamanda insan sağlığını tehdit eden sıcaklıklar da artmaktadır (Stabinsky ve Hoffmaister, 2012). Bu olumsuz çevresel koşullar,

kuraklık ve çölleşme ile birleşerek tarım arazilerinin kaybına ve dolayısıyla geçim sıkıntılarına yol açmakta; bu da göçü zorunlu hale getirebilmektedir.

Kuraklıkların en bariz biçimde görüldüğü bölgelerden biri Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dur. Cezayir, Mısır, Fas, Suriye ve Yemen gibi ülkelerde yapılan araştırmalara göre, hanelerin büyük çoğunluğu yağmurun daha düzensiz hale geldiğini, sıcaklıkların arttığını, arazilerinin verimsizleştiğini ve yağış mevsiminin değiştiğini bildirmiştir. Hanelerin yaklaşık üçte ikisi, beş yıl öncesine göre daha az yağış aldıklarını ve arazilerinin kurduğunu ifade etmiştir (Wodon vd., 2014). Bu tür iklimsel değişiklikler, göçün artmasına neden olmuş ve özellikle son beş yıl içinde göç oranlarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir.

Doğu Akdeniz bölgesi de iklim değişikliğinin etkilerini yoğun bir şekilde hissetmiştir. İsrail, Ürdün ve Suriye gibi ülkeler, 2000'li yıllarda uzun süren kuraklıklarla karşı karşıya kalmışlardır. Bölgesel iklim değişikliği modelleri, bu tür kuraklıkların sıklığının ve süresinin artacağını öngörmektedir (Weinthal vd., 2015). Suriye'de, 2000'lerin başında yaşanan kuraklık nedeniyle birçok aile daha iyi yaşam koşulları arayışıyla göç etmiştir. Bu göç, Suriye iç savaşına giden süreci de hızlandırmış, savaşın etkisiyle milyonlarca insan yerinden edilmiştir (Erian vd., 2015). Bu durum, göçün sadece iklim değişikliği ile değil, aynı zamanda siyasi, ekonomik ve sosyal faktörlerle de şekillendiği karmaşık bir ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Afrika'daki göç hareketlilikleri de iklim değişikliğinden büyük oranda etkilenmektedir. Ülke içi göçler, kuraklık ve çevresel bozulmanın etkisiyle hız kazanmıştır. Örneğin, Mali'deki 1983-1985 kuraklıkları sırasında yapılan göçler üzerine yapılan çalışmalar, kırsal alanlardaki hanelerin geçim sıkıntılarından dolayı göç etmek zorunda kaldığını ve bu göçlerin genellikle kısa mesafeli olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, kuraklık nedeniyle göç etmeyenlerin genellikle hayvanları olmadığı için göç edemedikleri ve göç kararlarının sosyo-ekonomik faktörler tarafından şekillendirildiği ifade edilmiştir (Bilben, 2019).

Güney Afrika'da yapılan araştırmalar, sıcaklık artışı ve yağış azalmaları gibi iklim değişikliği etkilerinin göç akımlarını artırdığını göstermektedir (Mastrorillo vd., 2016). Çalışmalar, iklim değişikliğinin göçmen grupları arasında farklı etkiler yarattığını, özellikle siyah ve düşük gelirli Güney Afrikalıların en çok etkilenenler olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, 2011 yılında Somali'deki kuraklık, kıtlık ve siyasi şiddet nedeniyle büyük bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu dönemde, nüfusun dörtte biri yerinden olmuştur (Lindley, 2014).

Asya'da da iklim değişikliğinin etkileri belirgin şekilde görülmektedir. Pakistan ve Hindistan gibi bölgelerde yapılan uzun süreli çalışmalar, aşırı iklim olayları ile göç arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Pakistan'ın kırsal bölgelerinde yapılan bir araştırmaya göre, aşırı sıcaklıklar nedeniyle erkekler ve kadınlar, normal dönemlere göre daha fazla hareketlilik göstermiştir (Bremner ve Hunter, 2014). Hindikuş Himalayaları'nda yapılan bir diğer araştırma ise su tehditlerinin göç kararlarında önemli bir etken olduğunu göstermektedir (Faist ve Schade, 2013).

İç Moğolistan, iklim değişikliğinin etkilerinin oldukça belirgin olduğu bir diğer bölgedir. Çölleşme, su kıtlığı ve toprak erozyonu gibi çevresel sorunlar, bölgedeki göç hareketliliklerini artırmıştır. Moğolistan'da, kuraklık nedeniyle kırsal kesimlerdeki insanlar kentlere göç etmektedir (Chatty ve Sternberg, 2015).

Tüm bu örnekler, iklim değişikliğinin göç üzerinde çoklu etkiler yarattığını ve bu etkilerin çeşitli coğrafyalarda farklı şekillerde ortaya çıktığını göstermektedir. İklim değişikliği, yerinden edilmenin başlıca nedenlerinden biri haline gelirken, bazı gruplar bu olumsuz koşullarla başa çıkma konusunda daha zorlu şartlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bazı bölgelerde, iklim değişikliğine uyum sağlamak için inovasyon ve tarımsal yenilikler gerekirken, diğer bölgelerde ise göç, hayatta kalma için en temel strateji olmuştur.

4. Sonuç ve Öneriler

Küresel iklim değişikliği, dünyanın karşı karşıya olduğu en büyük çevresel, ekonomik ve sosyal zorluklardan biridir. Bu değişikliklerin etkisi, her geçen gün daha fazla hissedilmeye başlanmakta ve özellikle göç hareketlerini derinden etkilemektedir. Tarihsel süreçte iklim değişikliği nedeniyle dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanların yaşadıkları çevreyi terk etme zorunluluğu artmış, buna bağlı olarak göç hareketleri hızlanmıştır. Bu bağlamda, iklim değişikliğinin sadece doğal afetler ve çevresel bozulmalarla sınırlı kalmayıp, göçün dinamiklerini de değiştiren bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.

İklim değişikliği, göçü çeşitli şekillerde etkileyebilir. Bu etkiler, tarım alanlarındaki kayıplar, su kaynaklarındaki azalma, deniz seviyesindeki yükselme, doğal afetler ve ekosistem bozulmaları gibi faktörlerle kendini göstermektedir. Buna ek olarak iklim değişikliğinin, insanları kendi evlerini terk etmeye zorlayan bir dizi faktör ortaya koyduğu söylenebilmektedir. Zorunlu göçler, bireylerin doğal yaşam alanlarını terk etmeleriyle birlikte ortaya çıkan en belirgin sonuçlardan biridir. Bununla birlikte, gönüllü göçler de iklim değişikliğinin etkisiyle şekillenmektedir. Bu durum, çevresel koşulların değişmesiyle birlikte insanlar için daha yaşanabilir bölgelerde hayatlarını sürdürme arayışına dönüşmektedir.

İklim değişikliğinin göç üzerindeki etkisi, başta çevresel faktörler olmak üzere ekonomik ve toplumsal unsurların birleşimiyle şekillenmektedir. Küresel ısınma, tarım arazilerinin verimliliğini düşürürken, su kaynaklarında azalma ve deniz seviyesindeki yükselme, insanların yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmek için farklı coğrafyalara yönelmelerine neden olmaktadır. İklim değişikliği, belirli bölgelerde doğal kaynakların tükenmesine yol açarken, diğer bölgelerde bu kaynakların bulunamaması sonucu ortaya çıkan göç hareketlerini hızlandırmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler, iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha savunmasız durumda oldukları için göç dalgasından daha fazla etkilenmektedir ve iklim değişikliğinin tetiklediği göçler, genellikle zorunlu göçlerdir. Çevresel felaketler, kuraklık, su kaynaklarındaki azalma ve gıda güvensizliği gibi faktörler, insanların yaşadıkları yerlerden göç etmelerine neden olmaktadır.

Düzensiz göçün artmasında iklim değişikliği önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle deniz seviyesinin yükselmesi ve su kıtlığı gibi faktörler, göç eden nüfusu artırmakta ve bu hareketlerin genellikle düzensiz hale gelmesine neden olmaktadır. Küresel iklim değişikliği, göçmenleri sadece doğal afetlerden korunmak amacıyla değil, aynı zamanda yaşamlarını sürdürebilmek için daha güvenli bölgelerde yaşama arayışına da itmektedir. Bu durum, göçmenlerin genellikle yasal olmayan yollardan başka ülkelere geçmeye çalışmasına sebep olmaktadır.

İklim değişikliği ve düzensiz göç ilişkisi, yalnızca çevresel faktörlerle değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik etmenlerle de şekillenmektedir. İklim değişikliği, özellikle kıyı bölgelerinde yaşayan ve tarımla geçinen toplulukları doğrudan etkilemektedir. Bu topluluklar, su seviyelerinin yükselmesi ve doğal afetler nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalırken, bu durum genellikle düzensiz göçleri teşvik etmektedir. Göçmenler, genellikle kötü yaşam koşulları, yetersiz barınma ve gıda güvensizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu da göçmenlerin daha uzun süre göçmen durumunda kalmalarına ve genellikle yasal statü kazanamamalarına yol açmaktadır.

İklim değişikliği kaynaklı göçlerin hem kaynak hem de hedef ülkelerde çeşitli sosyo-ekonomik etkileri bulunmaktadır. Kaynak ülkeler, göç eden nüfus nedeniyle iş gücü kaybı yaşamakta, hedef ülkelerde ise yeni göçmenlerin uyumu, sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi alanlarda ek yükler getirmektedir. Düzensiz göç hem göçmenler için hem de göçü alan ülkeler için zorluklar oluşturmaktadır. Göçmenlerin, hedef ülkelere ulaşabilmek için kaçak yollara başvurmaları, bazen yaşamlarını tehlikeye atmalarına ve insan hakları ihlalleriyle

Küresel İklim Değişikliğinin Dünyada Düzensiz Göçler Üzerindeki Yeri

karşılaşmalarına neden olmaktadır. Göçmenlerin yeni yerleşim alanlarında düşük gelirli işler bulup çalışmaları, sosyo-ekonomik eşitsizliklere yol açabilmektedir. Ayrıca, düzensiz göçmenlerin sosyal dışlanma, kimlik krizleri ve uyum sorunları gibi sorunlarla karşılaşmaları da olasıdır.

Öte yandan, hedef ülkelerdeki topluluklar, göçmenlerin getirdiği kültürel çeşitliliği ve iş gücünü benimseyebilmektedirler. Bu durum, yerel ekonomilere katkı sağlayabileceği gibi öte yandan Türk vatandaşları ile göçmenler arasında toplumsal uyum sorunlarının çıkmasına yol açabilmektedir. Göçmenlerin yerleşim alanlarındaki taleplerin arttığı ve kaynakların sınırlı olduğu durumlarda, göçmenlerin topluma uyumlu hale gelmeleri güçleşebilmektedir. Bu nedenle, hedef ülkeler, göçmenlerin uyum sağlayabilmesi için uygun politikalar ve sosyal destek sistemleri oluşturmalıdır.

Küresel iklim değişikliği nedeniyle deniz seviyesinin yükselmesi, temiz su kaynaklarının azalması, ekosistem bozulmaları ve tarımsal üretimdeki azalmalar, dünyada göç hareketlerini daha da artıracaktır. Ayrıca küresel iklim değişikliğiyle bazı yerleşim bölgeleri yaşanmaz hale gelirken, diğer bölgelerde yeni yerleşim alanlarının oluşturulması zorunlu hale gelecektir. Küresel çapta deniz seviyelerinin yükselmesi, Pasifik Okyanusu'ndaki küçük ada devletlerinin yok olmasına yol açacakken, Hindistan, Çin ve Bangladeş gibi yoğun nüfuslu ülkelerde de yaşam kalitesi düşen büyük nüfus kitlelerinin yeni yaşam alanları arayışları başlayacaktır. Bu göç hareketleri genellikle düzensiz olacağından, mülteci ve sığınmacı krizlerinin daha da derinleşmesi öngörülebilir. Göçmenlerin en büyük sıkıntısı, hedef ülkelerdeki sosyal, ekonomik ve politik engellerle karşılaşmalarıdır. Bu engeller, göçmenlerin yasal statü kazanamamalarına ve temel haklardan yoksun kalmalarına yol açabilir.

Küresel iklim değişikliği, insan hareketlerinin yanında dünya çapında hayvan göçü hatta bitki göçlerini de ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir. Özellikle tarım alanlarında yaşanan verim kaybı, su kaynaklarının tükenmesi ve su baskınları gibi etmenler, insanlar açısından bulunulan yerin yaşanmaz hale gelmesi anlamına gelmektedir. Bu durum düzensiz insan göçlerini meydana getirdiği gibi aynı zamanda hayvan ve bitkilerin de varlıklarını sürdürebilmeleri için yaşam koşullarına uygun yerlere taşınmalarını da zorunlu hale getirecektir.

Sonuç olarak, küresel iklim değişikliği, göç hareketlerini derinden etkileyen bir olgudur. Özellikle düzensiz göç, iklim değişikliğinin doğrudan etkisiyle artacak ve bu durum hem kaynak hem de hedef ülkelerde ciddi sorunlara yol açacaktır. Küresel iş birliği, daha etkin göç politikaları, yerinden edilen kişilere yönelik sosyal destek sistemleri ve çevresel felaketlere karşı dirençli toplulukların inşası, iklim değişikliğinin göç üzerindeki etkilerini azaltmak için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, iklim değişikliği ile mücadele ve göç politikalarının entegre bir şekilde ele alınması, gelecekteki göç senaryolarını daha yönetilebilir kılacaktır.

Küresel iklim değişikliğinin düzensiz göçler üzerindeki etkisini hafifletmek ve sürdürülebilir çözümler geliştirmek amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

İklim değişikliği ve göç bağlantısını ele alan uluslararası sözleşmelerin güçlendirilmesi ve uygulanması sağlanmalıdır. Birleşmiş Milletler (BM) ve diğer uluslararası kuruluşlar aracılığıyla iklim mültecileri için yasal bir statü tanımlanmalı ve koruma mekanizmaları oluşturulmalıdır. Göç yönetimi ve iklim değişikliği ile mücadeleye yönelik ortak politikalar geliştirilmelidir. İklim değişikliğine karşı dirençli altyapı ve sürdürülebilir tarım uygulamaları teşvik edilmelidir. Erken uyarı sistemleri ve afet yönetimi planları güçlendirilerek risk azaltıcı önlemler artırılmalıdır. Su kaynaklarının verimli kullanımı ve yenilenebilir enerjiye geçiş sağlanarak sürdürülebilir çevre uygulamaları teşvik edilmelidir.

Göç eden nüfusun barınma, sağlık, eğitim ve istihdam ihtiyaçlarını karşılamak için kapsamlı sosyal destek programları uygulanmalıdır. Göçmenlerin uyumunu kolaylaştıracak kültürel ve sosyal uyum projeleri hayata geçirilmelidir. Kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi hassas gruplara yönelik özel koruma programları oluşturulmalıdır. Toplumlarda iklim değişikliği ve göç konularında bilinçlendirme kampanyaları yürütülmelidir. Eğitim programları ile bireylerin iklim değişikliğinin etkilerine karşı hazırlıklı olmaları sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının kapasiteleri artırılarak iklim değişikliğine uyum ve göç yönetimi konularında etkin roller üstlenmeleri sağlanmalıdır.

İklim değişikliğinin göç üzerindeki etkilerini inceleyen daha kapsamlı ve uzun vadeli araştırmalar yapılmalıdır. Veri toplama ve analiz sistemleri geliştirilerek göç hareketlerinin izlenmesi sağlanmalıdır. Gelecekteki göç senaryolarını tahmin etmeye yönelik projeksiyon modelleri oluşturulmalıdır. İklim değişikliğine en çok maruz kalan bölgelerde sürdürülebilir kalkınma projeleri uygulanmalıdır. Tarımsal verimliliği artıracak teknik destek ve finansal yardımlar sağlanmalıdır. İklim değişikliği kaynaklı göçü azaltmak için yerel ekonomik fırsatlar yaratılmalıdır. İklim mültecilerini tanıyan ulusal ve uluslararası yasal çerçeveler oluşturulmalıdır. İklim değişikliğinin neden olduğu zorunlu göçlerin hukuki boyutları ele alınarak göçmenlerin hakları güvence altına alınmalıdır. Düzensiz göçü önlemek için sınır güvenliği ve insan ticaretiyle mücadele politikaları etkinleştirilmelidir. Sonuç olarak, küresel iklim değişikliğinin yol açtığı göç hareketlerini yönetebilmek için uluslararası iş birliği, politika geliştirme ve sürdürülebilir kalkınma projeleri büyük önem taşımaktadır. İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve göç eden nüfusun karşılaştığı zorlukları minimize etmek için hem küresel hem de yerel düzeyde entegre yaklaşımlar geliştirilmelidir.

5. Kaynaklar

- ADB (Asian Development Bank). (2012). *Addressing Climate Change and Migration in Asia and the Pacific-Final Report*. Mandaluyong City, Philippines 2012.
- Affi, T. & Jäger, J. (eds.). (2010). *Environment, Forced Migration and Social Vulnerability*. Heidelberg: Springer.
- Akın, G. (2013). Yüzyılımızın temel sorunlarından biri; buzulların erimesi. *Antropoloji*, (25), 9-27.
- Bilben, M. S. I. (2019). Dünyadan örnekler ışığında iklim değişikliği kaynaklı göçleri anlamak. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 9(2), 335-355.
- Bremner, J. & Hunter, L. M. (2014). Migration and the environment. *Population Bulletin* 69/1, 1-16.
- Cameron, M. P. (2018). Climate change, internal migration, and the future spatial distribution of population: A case study of New Zealand. *Population and Environment* 3, 239-260.
- Chatty, D. & Sternberg, T., (2015). Climate effects on nomadic pastoralist societies. *Forced Migration Review* 49/25.
- CRED (Centre for Research on the Epidemiology of Disaster). (2016). What Is the Human Cost of Weather-Related Disasters (1995-2015)? Credcruch, Issue No: 42, Brussels.
- Çetinkaya Eroğlu, G. ve Varol, N. (2021). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Nüfus İçin Yaşam Alanı Seçimi. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 319-330.
- Displacement Monitoring Centre, Switzerland 2018. IDMC. (2018). *Global Report on Internal Displacement*. Internal Displacement Monitoring Centre, Switzerland.
- Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda "Getto" ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Erian, W., Katlan, B., Assad N. & Ibrahim, S. F. (GAR) (2015). *Effects Of Drought and Land Degradation on Vegetation Losses: In Africa, Arab Region, Drought and Conflict in Syria, Drylands in South America and Forests of Amazon and Congo Rivers Basins*. Background Paper Prepared for the 2015 Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction.
- Faist, T., & Schade, J. (2013). *Disentangling migration and climate change. methodologies, political discourses and human rights*. Springer, New York. <https://doi.org/10.1007/978-94-007-978-94>.
- Gemenne, F., Brückner P. & Lonsco, D. (2014). *The State of Environmental Migration 2014-A Review of 2013*. International Organization for Migration, SciencePo 2014.
- Huang, C. C. & Su, H., (2009). Climate Change and Zhou Relocations in Early Chinese History. *Journal of Historical Geography* 35/2, 297-310.
- IDMC (Global Internal Displacement Database). (2016). Briefing Paper. Seizing the Momentum. Displacement on The Global Climate Change *Agenda*. Internal Displacement Monitoring Centre, Switzerland.
- IDMC (Global Internal Displacement Database). (2016). *GRID-2016-Global Report on Internal Displacement*. Internal Displacement Monitoring Centre, Switzerland 2016.
- IDMC (Global Internal Displacement Database). (2017). *Africa Report on Internal Displacement*. Internal Displacement Monitoring Centre, Switzerland.

- IDMC (Global Internal Displacement Database). (2018). *Thematic Series-No Matter of Choice: Displacement in a Changing Climate*. Internal.
- IOM (International Organization for Migration). (2009). Compendium of IOM's Activities in Migration, Climate Change and the Environment, https://www.iom.int/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/activities/env_degradation/compendium_climate_change.pdf.
- IOM (International Organization for Migration). (2009). *Compendium of IOM's Activities in Migration, Climate Change and the Environment*.
- IOM (International Organization for Migration). (2017). *Assessing Climate Change, Environmental Degradation and Migration Nexus in South Asia*. International Organization for Migration Bangladesh. <https://publications.iom.int/system/files/pdf/environmental_degradation_nexus_in_south_asia.pdf>.
- IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). (2025), *Impacts of 1.5°C of global warming on natural and human systems*. <https://www.ipcc.ch/>.
- Islam, M. M., Sallu, S., Hubacek, K., & Paavola, J. (2014). Migrating to Tackle Climate Variability and Change? Insights From Coastal Fishing Communities in Bangladesh. *Climatic Change*, 124 (4), 733-746.
- İzol, B., Yetmen, H., ve Benek, S. (2023). İklim değişikliğinin ve Değişebilirliğinin Yerel Göç ve Çatışmalardaki Rolü: Siverek-Diyarbakır (Karacadağ Yöresi) örneği. *Coğrafya Dergisi*, (46), 67-80.
- Juncker, J. C. (2015). *State of the Union 2015: Time for honesty, unity and solidarity*. European Commission. <https://ec.europa.eu/>.
- Kadioğlu, M. (2007). *Küresel İklim Değişikliği*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Khatun, M. (2013). Climate Change and Migration in Bangladesh: Golden Bengal to Land of Disasters. *Bangladesh e-journal of Sociology* (2), 64-79.
- Kwadijk, J. C., Haasnoot M., Mulder J. P., Hoogvliet M. M., Jeuken A. B., van der Krogt R. A., ... & de Wit M. J. (2010). Using Adaptation Tipping Points to Prepare for Climate Change and Sea Level Rise: A Case Study in The Netherlands. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change* 1(5), 729-740.
- Lindley, A. (2014). Questioning “Drought Displacement”: Environment, Politics and Migration in Somalia. *Forced Migration Review* 45.
- Locke, J. T. (2009). Climate Change-Induced Migration in The Pacific Region: Sudden Crisis and Long- Term Developments. *The Geographical Journal* 175 (3), 171-180.
- Mastrorillo, M., Licker R., Bohra-Mishra P., Fagiolo G., Estes L. D. & Oppenheimer M. (2016). The Influence of Climate Variability on Internal Migration Flows in South Africa. *Global Environmental Change* 39, 155-169.
- McLeman, R. (2017). Migration and Displacement in a Changing Climate. (Eds. Caitlin E. Werrell- Francesco Femia). *Epicenters of Climate and Security: The New Geostrategic Landscape of the Anthropocene*. The Center for Climate and Security. 100-107.
- MGM (Meteoroloji Genel Müdürlüğü). (2015). *Yeni Senaryolar ile Türkiye İklim Projeksiyonları ve İklim Değişikliği, TR2015-CC*, MGM Yayınları.

- Oğuz, C. U. (2009). *İklim Değişikliğinin Ekolojik Bir Süreç Olarak Küresel Ölçekte İncelenmesi*. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Oudry, G., Pak, K. & Chea, C. (2016). *Assessing Vulnerabilities and Responses to Environmental Changes in Cambodia*. International Organization for Migration, Phnom Penh.
- Özel, R. (2021). İklim Değişikliği ve İklim Göçmenliği. *International Academic Social Resources Journal Open Access Refereed E-Journal & Indexed & Publishing*, 6(25), 910-915. E-ISSN: 2636- 7637, <https://doi.org/10.31569/ASRJOURNAL.251>.
- Özel, R. (2024). İklim Değişikliği ve İklim Göçmenliği. *Academic Social Resources Journal*, 6(25), 910-915.
- Pamukçu, K., (2001). Küresel Isınma Örneğinde Uluslararası Ekolojik Yaklaşım-Uluslararası Politikada Yeni Bir Bakış. *Harp Akademileri Bülteni* (198), 180-195.
- Piguet, E. & Laczko, F. (2014). *People on the Move in a Changing Climate. The Regional Impact of Environmental Change on Migration*. Dordrecht.
- Sakdapolrak, P. (2014). Building Resilience Through Trans locality. Climate Change, Migration and Social Resilience of Rural Communities in Thailand. *TransRe Working Paper*, No. 1, Department of Geography, University of Bonn.
- Stabinsky, D. & Hoffmaister J. P. (2012) *Loss and Damage: Defining Slow Onset Events*. Briefing Paper on Loss and Damage. Asia and Eastern Europe Regional Meeting 27-29 August 2012, Bangkok, Third World Network.
- Statista (2025). Number of internal displacements worldwide due to natural disasters in 2023, by type. <https://www.statista.com/statistics/987173/number-people-displaced-disasters-worldwide-type/>.
- UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees) (2025). Climate crisis fuels flooding and deepens displacement. <https://www.unhcr.org/news/stories/climate-crisis-fuels-flooding-and-deepens-displacement>.
- Üstün, Y. M. (2019). Antropojenik iklim değişikliğine bağlı deniz seviyesi değişiminin Sinop Yarımadası'na olası etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 2(2), 64-79.
- Weinthal, E., Zawahri N. & Sowers J. (2015). Securitizing Water, Climate, and Migration in Israel, Jordan, and Syria. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 15 (3), 293-307.
- Wester, P., Mishra, A., Mukherji, A. & Shrestha, A. B. (eds), (2019). The Hindu Kush Himalaya Assessment- Mountains, Climate Change, Sustainability and People. *Springer Nature*.
- Wodon, Q., Liverani, A., Joseph, G. & Bougnoux, N. (2014). *Climate Change and Migration: Evidence from the Middle East and North Africa*. Middle East- North Africa.
- WMO (World Meteorological Organization). (2025). https://wmo-int.translate.google/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık.
- Yıldız, İ. (2018). Türkiye'ye uluslararası göçler ve Türkiye'nin göç politikası. *Ankara: Kırmızı Çatı Yayınları*.
- Yıldız, İ. (2023). Türkiye'de ve Dünyada Göç ve Bütünleştirme Politikaları, *Ankara: Gazi Kitabevi*.

Yılmaz, F. H. ve Navruz, M. (2019). Küresel iklim Değişikliği, İklim Mültecileri ve Güvenlik. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 13, 255-270.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ YAYIN İLKELERİ

Göç Araştırmaları Dergisi Haziran 2015'te yayın hayatına başlamıştır.

Dergimizde 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayın Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak; uluslararası alanda göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, insan ticareti mağdurlarıyla ilgili konular ile insan hareketliliğinin ekonomik, toplumsal, coğrafi, kültürel, sosyolojik, psikolojik, tarihsel, hukuksal boyutları üzerine bilimsel makale, olgu sunumu, bilimsel eleştiri, saha çalışması ve araştırma yazıları gibi çalışmalara yer verilmektedir.

Uluslararası göç literatürünün gelişmesine katkı sağlamak, Başkanlığımızın görev alanına giren faaliyetleri toplumun bütün kesimlerine duyurmak, Başkanlığın görevleri ile ilgili olarak toplumsal bilincin gelişmesine ve kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmak ve göç alanında yapılacak olan çalışmaları teşvik etmek dergimizin amaçları arasındadır.

Göç Araştırmaları dergisi ocak-haziran ve temmuz-aralık dönemleri olmak üzere yılda iki defa yayımlanan akademik-hakemli ve açık erişimli bir dergidir. Okuyucular makaleleri ücretsiz olarak okuma ve elektronik ortamda indirme haklarına sahiptir.

Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı ve yazar bilgileri bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğü ve yazım kurallarına, ayrıca dilbilgisi kurallarına uygun olmalıdır.

Dergimize gönderilen çalışmaların daha önce hiçbir yerde yayımlanmadığı, yayımlanmak üzere kabul edilmediği veya halen başka bir yerde yayımlanmak üzere değerlendirilme aşamasında olmadığına ilişkin taahhütname yazar tarafından imzalanır ve makale ekinde yazara ait kısa özgeçmiş ile birlikte gönderilir.

Yayımlanmak üzere gönderilen makaleler ve diğer çalışmalar, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu yayın kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir. Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hakeme gönderilmez. Ancak ilgili değişikliklerin yapılması ve revize edilmesi amacıyla yazarına geri gönderilebilir.

Yayın kurulunun ön değerlendirmesinden geçen makaleler incelenmek üzere en az iki hakeme gönderilir. Hakemlere yazar adı gönderilmez ve hakemlerin isimleri de makale sahiplerinden gizli tutulur. Eser sahibi akademisyen olarak görev yapıyorsa, hakem seçim

sürecinde akademik unvanlara; makale yabancı dilde yazılmış ise hakemlik yapacak kişilerin dil yeterliklerine dikkat edilir.

Yayın kurulu yazıyı bilimsel ve ulusal/uluslararası uygunluk yönünden değerlendirme ve yayın ilkelerine uygun olmayan yazıları yayınlamama yetkisine sahiptir.

Hakemler değerlendirmelerini makale değerlendirme formunu kullanarak yaparlar. İki hakemden olumlu değerlendirme alan makaleler yayımlanabilir. Ancak iki hakem olumlu değerlendirme yapsa bile editör tarafından gerekli görülmesi halinde makaleler tekrar değerlendirilebilir. Hakem değerlendirme sonuçlarından biri olumlu diğeri olumsuz ise, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Hakemlerin değerlendirme sonuçları birbirleriyle çelişirse makale editör tarafından değerlendirilir.

Editör, esasa yönelik olmayan maddi hatalar, Göç Araştırmaları Dergisi yayın ilkeleri ve yazım kuralları ile dergi bütünlüğü bakımından düzeltmeler yapabilir ve bunlar hakkında yazara bilgi verir.

Hakemler tarafından düzeltme isteniyorsa çalışma yazara geri gönderilir ve bu durumda editörün verdiği süre içerisinde gerekli düzeltmeler yapılarak çalışmayı yayın kuruluna ulaştırır. Yazarlar hakemlerin eleştirisi, öneri ve düzeltme taleplerini dikkate alırlar; katılmadıkları hususlar varsa gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler.

Dergimizde yayımlanacak olan çalışmaların intihal programında denetimi ve redaksiyonu yapılmaktadır. Makalelerin benzerlik oranı en fazla %20 oranında olabilir. Bu oranı aşan benzerlik oranına sahip makaleler yayımlanamaz.

Yayımlanan çalışmalarda fikirselle ve bilimselle sorumluluk sadece yazarlara aittir. Makalelerde belirtilen görüş ve savlar Göç İdaresi Başkanlığının resmî görüşünü yansıtmamaktadır.

Yayımlanan çalışmaların tüm yayın hakları Göç Araştırmaları Dergisine geçer ve bu makaleler hiçbir nedenle yazara geri verilmez. Yayımlanmayan makaleler ise yazarın talep etmesi halinde editör tarafından değerlendirilerek iade edilebilir.

Dergimizde yayımlanan çalışmaların yazarlarına ve hakemlerine 23/01/2007 tarihli ve 26412 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Kamu Kurum ve Kurullarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde telif ücreti ödenir.

Dergimize gönderilen makalelerin yayımlanması ve/veya makale süreçleri (ön değerlendirme, hakem değerlendirme, editörlük süreçleri) için yazarlardan ücret talep edilmez.

Göç Araştırmaları Dergisi yayıncılık faaliyetlerinde, Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE (International Committee of Medical Journal Editors) ve COPE (Committee on Publication Ethics)'un belirlediği uluslararası standartları esas almaktadır.

ETİK İLKELER

Yazarların Sorumlulukları Makalede adı geçen tüm yazarlar, gönderilen ve yayınlanan makaleler üzerinde eşit sorumluluğa sahiptir. Yazarların sorumlulukları şunlardır:

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek.
2. Etik kurul izni gerektiren çalışmalar için etik kurullardan veya komisyonlardan gerekli izinleri almak.
3. Etik kurulların veya komisyonların izni ve/veya yasal/özel izin alınmasının gerekip gerekmediğini makalede belirtmek.
4. Etik kurulların veya komisyonların izinlerinin alınması gerekli ise izni veren kurum adına, izin tarihine ve karar sayısına/numarasına makalenin yöntem bölümünde ve ayrıca makale ilk/son sayfasında yer vermek.
5. Olgu sunumlarında aydınlatılmış onam formunun alındığını belirtmek.
6. Başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin almak, iznin alındığını belirtmek.
7. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunu belirtmek
8. Makalenin özgün bir çalışma olduğunu taahhüt etmek.
9. Gönderilen makaleyi Göç Araştırmaları Dergisinin yayımlamasından önce veya sonra başka bir yerde yayımlamamak.
10. Olası bir çıkar çatışmasını açıkça belirtmek.
11. İntihal ve sahte verilerden uzak durmak.
12. Hakem değerlendirmeleri sırasında, hakemler tarafından talep edildiği takdirde, araştırmalara ilişkin ham verileri sunmak.
13. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet etmek.

HAKEMLERİN SORUMLULUKLARI

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek.

2. Bütün makaleleri, çalışmanın bilimsel içeriği temel alınarak; yazarın cinsiyet, etnik köken, ırk, din, tâbiyet veya siyasi değerleri göz önünde bulundurulmaksızın, adil şekilde değerlendirmek.
3. Değerlendirme için gönderilen eserin içeriğinin, hakemin bilimsel alanı veya birikimi ile uyumsuz olduğu düşünüldüğünde veya önerilen süre zarfında hızlı bir değerlendirme yapılamayacağı durumlar- da editörü bilgilendirmek ve ilgili makalenin hakemliğinin yapılma- sına yönelik teklifi reddetmek.
4. Hakem değerlendirme sürecinin gizliliğine saygı göstermek, değerlendirilen esere veya değerlendirme süreci ve sonrasına ilişkin bilgileri üçüncü kişilerle paylaşmamak.
5. Hakem değerlendirmeleri, düşmanca veya kışkırtıcı olmayacak ve küçümseyici kişisel yorumlar barındırmayacak biçimde, nesnel ve yapıcı olarak gerçekleştirmek.
6. Hakem değerlendirme sürecinde çıkar çatışması gözlemlendiği takdirde, durum hakkında editöre bilgi vermek.
7. Hakem değerlendirmesi yoluyla elde edilen bilgi veya fikirler gizli tutmak ve kişisel avantaj için kullanmamak.
8. Makalenin yayımlanmasının reddine neden olabilecek herhangi bir bilgiye erişildiği takdirde, durum hakkında editöre bilgi vermek.

EDİTÖRÜN SORUMLULUKLARI

1. Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, ICMJE ve COPE standartlarına riayet etmek.
2. Bütün makaleleri, çalışmanın bilimsel içeriği temel alınarak; yazarın cinsiyet, etnik köken, ırk, din, tâbiyet veya siyasi değerleri göz önünde bulundurulmaksızın, adil şekilde değerlendirmek.
3. Kabul veya reddedilen makalelerle ilgili çıkar çatışmasından kaçınmak.
4. Yalnızca özgün ve alanına katkı sağlayacak makaleleri yayıma kabul etmek.
5. Gönderilen eserlerin en az iki hakem tarafından çift kör hakemlik sistemine göre değerlendirilmesi sağlamak ve hakemlerin kişisel bilgilerini gizli tutmak.
6. Gönderilen eserler ile ilgili tüm bilgileri gizli tutmak.

GÖÇ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ YAZIM KURALLARI

Makale Gönderiminde Sisteme Yüklenecek Dosyalar

Yazarlar sisteme beş ayrı dosya yüklemelidir:

1. Yazar Bilgilerinin Bulunduğu Makale Metni
2. Yazar Bilgilerinin Bulunmadığı Makale Metni
3. Temlikname (Her bir yazar tarafından ayrı olarak doldurularak imzalanacak ve dosyanın taranmış hali sisteme yüklenecektir.)
4. Makale Yazım Kuralları Kontrol Listesi (Sorumlu yazar tarafından doldurularak tüm yazarlar tarafından paraflanacak ve dosyanın taranmış hali sisteme yüklenecektir.)
5. İntihal Belgesi (sadece İntihal.net, Turnitin ve iThenticate intihal programlarından alınan intihal raporları kabul edilmektedir).
6. Etik kurul izni gerektiren çalışmalar için etik kurul izin belgesi

Göç Araştırmaları Dergisi'ne gönderilecek yazılar hazırlanırken öncelikle “Makale Yazım Kuralları Kontrol Listesinde” yer alan kurallar dikkate alınmalıdır.

Etik Kurul İzinleri ile İlgili Esaslar

TR Dizin koşulları kapsamında;

- Sosyal bilimlere dâhil olmak üzere tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar ile etik kurul kararı gerektiren diğer çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı ve bu onay belgelendirilmeli,
- Etik kurul izni ile ilgili bilgilere (kurul adı, tarih ve sayı no) makale başlığının olduğu sayfada dipnot şeklinde ve yöntem bölümünde yer verilmelidir.

Etik kurul izni gerektiren çalışmalar aşağıdadır. Bu izinlerin olmaması durumunda yayın ön inceleme aşamasında yazara iade edilir.

- A. Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar
- B. İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması
- C. İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar
- D. Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar
- E. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.

Metin Yazımı ile İlgili Genel Esaslar

- Makale, Kaynakça ve Özet bölümleri haricinde en az 5500 kelime en fazla 8000 kelime ile sınırlandırılmalıdır.
- Makalenin intihal oranı %20'yi geçmemelidir.
- Makalenin tamamında APA yazım kuralları dikkate alınmalıdır.
- Sayfa Yapısı: A4 formatında, kenar boşlukları sol, sağ, alt ve üst 2,5 cm olacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Paragraflar en az 3 cümleden oluşmalıdır.
- Makalenin tamamında “Times New Roman” yazı stili kullanılmalıdır.
- Makale metni 10 punto büyüklüğünde yazılmalıdır.
- Makale metninde 1,5 satır aralığı kullanılmalıdır.
- Makale metni iki yana yaslı olacak şekilde oluşturulmalıdır.
- Paragraf başlarına girintili (1cm) bir şekilde başlamalıdır.
- Paragraflar, kendisinden önce ve sonra 6 nk olacak şekilde ayarlanmalıdır.
- Metin içerisinde yer alan paragraflar arasında boşluk bırakılmamalıdır.
- Metin içinde belirtilen maddeler 1 cm içerden başlamalıdır.
- Sayfa sonunda eğer 2 satır kaldıysa paragrafa diğer sayfadan başlanmalıdır.
- Dipnotlar 8 punto ile yazılmalıdır.
- Makalenin ana bölümleri Özet/Abstract, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, “Sonuç ve Öneriler” ve Kaynaklar başlıklarından oluşmalıdır.
- Ana başlıklar ile alt başlıklar arasında en az üç cümleden oluşan açıklama metinleri bulunmalıdır.
- Araştırma makalelerinde Yöntem Bölümü “Araştırma Modeli”, “Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu”, “Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi” (varsa), “Veri Toplama Süreci”, “Veri Analizi”, “Etik” ve “Sınırlılıklar” bölümlerinden oluşturulmalıdır.

Başlık Sayfası ile İlgili Genel Esaslar

- Makalenin ana başlığı 30 punto büyüklüğünde, sayfaya ortalanmış ve kalın bir şekilde yazılmalıdır.
- Makale başlığının altına 12 punto büyüklüğünde makale türü yazılmalıdır. Makale türünün altında ise yazarın/yazarların isim, soy isimleri, kurum, e-posta ve ORCID bilgileri 12 punto büyüklüğünde, kalın ve sola dayalı bir şekilde yazılmalıdır.

Özet Bölümü ile İlgili Genel Esaslar

- Makalenin Özet bölümü en az 200 kelime en fazla 300 kelime ile sınırlandırılmalıdır.
- Özet bölümü içerisinde “Arka plan”, “Amaç”, “Yöntem”, “Bulgular” ve “Sonuç” başlıkları numaralandırılmadan bulunmalıdır. Başlıkların her biri ayrı satırdan başlamalıdır. Başlıklar karşısında özetleyici bilgiler verilmelidir.
- Özet bölümünde en az 3 en fazla 5 tane, yazılan makaleyi nitelendirecek anahtar kelime bulunmalıdır.
- Özet ve Abstract bölümleri iki yana yaslı yazılmalıdır.
- Özet bölümünde yazı biçimi “normal” olmalıdır. (İtalik veya kalın olmamalıdır).
- Özet bölümü 10 punto büyüklüğünde ve 1,5 satır aralığında yazılmalıdır.
- Abstract bölümü, özet bölümü ile aynı özelliklere sahip olmalıdır.

Metin İçi Başlıklar ile İlgili Genel Esaslar

- Bu bölüm içerisinde birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü düzey başlıkların yazımıyla ilgili kurallar açıklanmıştır.

Birinci Düzey Başlıklar

- Makalenin ana bölümleri Özet/Abstract, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, “Sonuç ve Öneriler” ve Kaynaklar başlıklarından oluşmalıdır (1. Düzey Başlıklar). Gerekli duyulan durumlarda alt başlıklar eklenmelidir (2. Düzey Başlıklar).
- Ana başlıklar 12 punto büyüklüğünde, girintisiz, iki yana yaslı ve kalın biçimde oluşturulmalıdır.
- Ana başlıklarda tüm kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalıdır.
- Ana başlıklardan önce 1 satır boşluk bırakılmalıdır. Başlıklardan sonra ise boşluk bırakılmamalıdır.
- Ana başlıkların tamamında başlık numarası yer almalıdır. Söz konusu başlık numarası sıraya göre oluşturulmalıdır.

İkinci Düzey Başlıklar

- Makalenin alt başlıkları (2. Düzey Başlıklar) 10 punto büyüklüğünde, girintisiz, iki yana yaslı ve kalın biçimde oluşturulmalıdır.
- Alt başlıklarda tüm kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalıdır.

- Alt başlıkların tamamında başlık numarası bulunmalıdır. Başlık numarasında ilk önce dâhili olduğu ana başlığın numarası ve sonrasında kendi sıra numarası yer almalıdır. Sayılardan sonra nokta kullanılmalıdır.

Üçüncü Düzey Başlıklar

- Makalenin 3. Düzey Başlıkları 10 punto, girintisiz, italik ve kalın bir şekilde yazılmalıdır.
- Makalenin 3. Düzey Başlıklarında tüm kelimelerin ilk harfi büyük yazılmalıdır.
- Makalenin 3. Düzey Başlıklarının numaralandırılmasında ilk önce bağlı olduğu ana başlığın, sonra alt başlığın ve en son kendi sırasının numarası yer almalıdır. Sayılardan sonra nokta kullanılmalıdır.

Dördüncü Düzey Başlıklar

- Metninde 4. Düzey Başlıklar yer alıyorsa eğer 10 punto, girintisiz, italik ve normal bir şekilde yazılmalıdır. Bu başlıklarda başlık numarası kullanılması gerememektedir.

Tablolar ile İlgili Genel Esaslar

- Tablolarda Times New Roman Yazı Stili kullanılmalıdır.
- Tablonun boyutuna göre 8-10 punto arasında bir değer tercih edilmelidir.
- Tablolarda 1 satır aralığı ve alt/üst 3 nk aralık kullanılmalıdır.
- Tablo numarası düz metin ve koyu punto olarak ve tablo başlığının üstünde yerleştirilmelidir.
- Tablonun başlığı italik ve ilk harfleri büyük harflerle yazılmalıdır.
- Tablo başlığının sonuna “.” (nokta) konmalıdır.
- Tabloda dikey çizgiler olmamalı ve mümkün olduğunca az yatay çizgi olmalıdır.
- Tablo içerisinde yer alan sütun başlıkları ortalanmalı ve başlıkta yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük harfle yazılmalıdır.
- Tabloya ait notlar yalnızca ihtiyaç duyulması halinde eklenmelidir.
- Tablo kaynağı var ise tablonun altında sola yaslı şekilde belirtilmelidir.

Şekiller ile İlgili Genel Esaslar

- Şekillerde Times New Roman Yazı Stili kullanılmalıdır.
- Şeklin boyutuna göre 8-10 punto arasında bir değer tercih edilmelidir.
- Şekillerde 1 satır aralığı ve alt/üst 3 nk aralık kullanılmalıdır.

- Şekil numarası ve başlığı şeklin altına, sayfaya ortalanmış bir şekilde yerleştirilmelidir.
- Şekil numarası kalın bir şekilde yazılmalı ve sonuna nokta konmalıdır
- Şekil başlığı italik ve ilk harfleri büyük şekilde şekil numarasının ardına yazılmalıdır
- Şekil başlığının sonuna “.” (nokta) konmalıdır.